

เสถียรภาพทางการเมืองอันเป็นปัจจัยสำคัญของการปรับปรุงประเทศ

ในการปรับปรุงประเทศนั้นเสถียรภาพทางการเมืองเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งประการหนึ่ง ถ้าประเทศใดมีเสถียรภาพทางการเมืองไม่มั่นคง มีการเปลี่ยนรัฐบาลอยู่ตลอดเวลา โอกาสที่จะปรับปรุงประเทศนั้นเป็นไปได้ยากยิ่ง เพราะเปลี่ยนผู้รับผิดชอบที่จะดำเนินงานอยู่เรื่อยไป ดังนั้นแผนการและโครงการต่าง ๆ ที่วางไว้จึงมักดำเนินการไปครึ่ง ๆ กลาง ๆ ก็ต้องเปลี่ยนไป สุดท้ายแล้วนโยบายของรัฐบาลชุดใหม่ ดังนั้นเพื่อให้การปรับปรุงประเทศรุดหน้าไปได้อย่างรวดเร็ว รัฐบาลจำต้องมีเสถียรภาพทางการเมืองมั่นคง ความมั่นคงทางการเมืองจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อประชาชนมีความเชื่อมั่นในรัฐบาลและรัฐบาลมีความชอบธรรมในสายตาประชาชน

Toru Yano ผู้ศึกษาถึงปรากฏการณ์เมือง การปกครอง ของ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้เสนอว่า จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ตระหนักดีว่าเสถียรภาพทางการเมืองเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยเสริมสร้างความสามารถในการสร้างสรรค์ และประสิทธิภาพในการทำงานของรัฐบาล^๑ ดังนั้นในบทนี้จึงพยายามชี้ให้เห็นว่า คำกล่าวเป็นจริงเพียงใด จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พยายามหรือไม่ที่จะให้รัฐบาลมีเสถียรภาพการเมืองมั่นคง แต่ก่อนที่จะศึกษาถึงความพยายามดังกล่าว ผู้เขียนจะต้องพยายามค้นหาว่าอะไร เป็นปัจจัยช่วยเสริมสร้างเสถียรภาพทางการเมืองให้ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และเมื่อจอมพลสฤษดิ์

^๑ Toru Yano, "Sarit and Thailand's Pro-American Policy," The Developing Economics, 3 (September, 1968) : 295.

ชนวิรัชต์ สามารถครองอำนาจทางการเมืองได้แล้ว จอมพลสฤษดิ์ ชนวิรัชต์ มีวิธีการ
 อย่างไม่รู้ที่จะรักษาเสถียรภาพทางการเมืองนั้น ซึ่งคำตอบในประเด็นนี้ นอกจากจะมีอยู่
 ในบทนี้แล้ว จะแทรกอยู่ในบทต่อ ๆ ไปอีกด้วย

เพื่อให้ได้ภาพชัดเจกว่าเสถียรภาพทางการเมืองของ จอมพลสฤษดิ์ ชนวิรัชต์
 เป็นอย่างไร จำเป็นจะต้องศึกษาว่าอำนาจทางการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ ชนวิรัชต์
 มั่นคงหรือไม่ มีโอกาส บัจฉัย และวิธีการอะไรบ้างที่ช่วยสนับสนุนให้อำนาจทางการเมือง
 มั่นคง เพื่อที่จะได้เข้าใจถึงอำนาจทางการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ ชนวิรัชต์ จำต้อง
 ศึกษาว่าอำนาจทางการเมืองนั้นหมายถึงอะไร Robert Dahl ได้เสนอว่าอำนาจทาง
 การเมืองนั้นหมายถึงความสามารถที่จะให้ผู้อื่นเชื่อฟังและปฏิบัติตามได้ อำนาจทางการเมือง
 เมือง จะต้องประกอบด้วยอำนาจและอิทธิพล อำนาจหมายถึงความสามารถที่จะบังคับ
 ให้ผู้อื่นปฏิบัติตาม ส่วนอิทธิพลหมายถึงความสามารถที่จะโน้มน้าวให้ผู้อื่นปฏิบัติตาม^๑
 อำนาจทางการเมืองจะมั่นคงหรือไม่นั้นจะต้องมีความชอบธรรมทางการเมืองเป็นส่วน
 ประกอบที่สำคัญ ทั้งนี้ความชอบธรรมทางการเมืองจะช่วยสนับสนุนให้ทุกหน่วยยอมรับ
 อำนาจนั้น^๒ ดังนั้นในการศึกษาถึงอำนาจทางการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ ชนวิรัชต์ จึง
 ต้องพิจารณาว่าจอมพลสฤษดิ์ ชนวิรัชต์ ใช้วิธีการอย่างไรที่จะเรียกร้องความชอบธรรม
 ในการปกครองจากบุคคลทุกฝ่ายให้ยอมรับในอำนาจการเมืองและการปกครองของตนเอง

^๑ Robert Dahl, Modern Political Analysis (Englewood
 Cliffs, New Jersey : Prentice - Hall, 1963), p. 22

^๒ Warren Illichman and Norman Thomas Uphoff, The Political
 Economy of Change, (London : University of California Press,
 1974), p. 81.

เพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้น ผู้เขียนจึงแบ่งศึกษานี้ออกเป็น ๒ ส่วน ส่วนแรก จะศึกษาถึงโอกาสและปัจจัยที่ช่วยสนับสนุนให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำทางการเมือง ส่วนที่สอง จะศึกษาถึงวิธีการรักษาอำนาจทางการเมือง โดยมุ่งประเด็นศึกษาถึงวิธีการเสริมสร้างสภาวะผู้นำโดยทางนิตินัย

เพื่อให้เข้าใจถึงสภาพการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ได้แบ่งขั้นตอนศึกษานี้ดังต่อไปนี้

- ก. วิถีทางที่ช่วยสนับสนุนให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก้าวสู่สภาวะผู้นำทางการเมือง
๑. ภูมิหลังทางการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์
 ๒. ปัจจัยที่ช่วยสนับสนุนให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก้าวสู่สภาวะผู้นำทางการเมือง
 - ก) กำลังทหาร
 - ข) บุคลิกภาพความเป็นผู้นำ
 - ค) เทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์
- ข. การรักษาอำนาจทางการเมือง โดยการเสริมสร้างสภาวะผู้นำโดยทางนิตินัย
๑. อำนาจปฎิวัติ
 ๒. อำนาจนายกรัฐมนตรีนในสมัยปฎิวัติ
- ก. วิถีทางที่ช่วยสนับสนุนให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก้าวสู่สภาวะผู้นำทางการเมือง

๑. ภูมิหลังทางการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์

จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้มีโอกาสเข้ามามีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเป็นครั้งแรก ด้วยการนำกำลังทหารในบังคับบัญชาจากกองทัพ

กรมทหารราบที่ ๑ รักษาพระองค์ เข้ามามีส่วนร่วมในการทำรัฐประหาร เมื่อวันที่ ๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๐^๑

สิ่งที่ทราบกันดีแล้วว่า นับตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔๗๕ เป็นต้นมา กลุ่มทหารบกได้ครองอำนาจทางการเมืองเรื่อยมา... จนถึงสงครามโลกครั้งที่สอง ฝ่ายทหารหมดอำนาจลงชั่วคราว ฝ่ายพลเรือนสามารถรวบรวมกำลังจัดตั้งเป็นรัฐบาลขึ้น โดยมีกลุ่มทหารเรือให้การสนับสนุน ยิ่งภายหลังเมื่อสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลง โอกาสที่จะมีบทบาททางการเมืองได้รับความนิยมกระเทือนยิ่งกว่าสมัยใด ๆ เมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ๒๔๘๕ ได้บัญญัติบทเฉพาะกาล มาตรา ๕๐ ไว้ว่า "ผู้มีสิทธิ์รับเลือกตั้งต้องไม่เป็นข้าราชการประจำ"^๒ ยังผลให้ทหารหมดโอกาสที่จะ เข้ามามีบทบาททางการเมืองอย่างที่เคยมา

เมื่อสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลง รัฐบาลพลเรือนมิได้ให้ความสนใจและเอาใจใส่เป็นพิเศษแก่บรรดาทหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งบรรดาทหารจากกองทัพภาคพายัพ ที่เข้าร่วมรบกับญี่ปุ่นในสงครามโลกครั้งที่ ๒ จะเห็นได้จากคำให้สัมภาษณ์ของ พลโท จีระ วิจิตรสงคราม ในตอนหนึ่งว่า

บรรดาทหารที่กลับจากกองทัพภาคพายัพ ถูกปลดเป็นทหารกองหนุนเป็นจำนวนมาก ประกอบกับปัญหาทางฐานะ เศรษฐกิจที่ประเทศกำลังประสบอยู่เป็นผลให้ทหารกอง-
หนุนจำนวนมากไม่ยอมต่อจางงาน และจำนวนไม่น้อยหันไปประกอบอาชีพทุจริต^๓

^๑ อรรถกถา กวางสว่าง (รวบรวม), "ประวัติชีวิต ๖๗๗ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์" ใน ประวัติและผลงานของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์, คณะรัฐมนตรี, จัดพิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ๖๗๗ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส ๑๗ สิงหาคม ๒๕๐๗ (พระนคร : โรงพิมพ์สำนักทะเบียนม นายกรัฐมนตรี, ๒๕๐๗), หน้า ๔๓.

^๒ "บทเฉพาะกาล มาตรา ๕๐ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ๒๔๘๕," ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๖๓ ตอนที่ ๓๐ (๑๐ พฤษภาคม ๒๔๘๕), : ๓๕๕.

^๓ พิมพ์ไทย (๑ เมษายน ๒๕๕๐) : ๑.

สภาพของทหารดังกล่าวยังผลให้คนไทยในระบะนั้นมีทัศนคติและความรู้สึกในทางลบต่อบรรดาทหาร โภยเฉพาะอย่างยิ่งทหารบก ยิ่งกว่านั้นทหารยังถูกบุคคลบางกลุ่มที่ชื่นชมและนิยมยกย่องผลงานของเสรีไทยในสมัยสงครามโลกครั้งที่สองเหยียดหยามกิจการทหาร และเห็นว่าเมื่อมีเสรีไทยแล้ว ทหารไม่มีความจำเป็นอีกต่อไป^๑

ในขณะที่ฐานะทางการ เมืองและศักดิ์ศรีของทหาร ได้รับความกระทบกระเทือนอยู่นั้น เสถียรภาพของรัฐบาลพลเรือนในขณะนั้นก็ประสบกับความสั่นสะเทือนอย่างหนัก ทั้งนี้อันมีผลเนื่องมาจากภาวะเศรษฐกิจและสังคมเสื่อมโทรมหลังสงคราม รัฐบาลไม่อาจจะแก้ไขความเดือดร้อนของประชาชนได้ทันความต้องการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาโจรผู้ร้ายซึ่งเพิ่มมากขึ้นกว่าปรกติ^๒ และการขาดแคลนข้าวเพื่อการบริโภคอันมีผลเนื่องมาจากการลักลอบกักตุนข้าวเพื่อส่งไปขายต่างประเทศ^๓ ประกอบกับการที่ไทยต้องส่งข้าวให้อังกฤษเป็นจำนวนถึง ๙ ล้าน ๕ แสนตัน โดยไม่คิดมูลค่าตามข้อผูกพันในสนธิสัญญาสมบูรณแบบ^๔ ดังนั้นภาวะการขาดแคลนข้าวบริโภคภายในประเทศจึงไม่อาจจะหลีกเลี่ยงได้ ในเมื่อปริมาณข้าวที่ผลิตภายในประเทศคงเค็มหรือลดน้อยลงเนื่องจากภาวะสงคราม แต่ปริมาณความต้องการข้าวเพิ่มมากขึ้น

^๑ เนตร เขมะโยธิน, งานไต่ค้นของพันเอกโยธี (พระนคร : ชนะกิจการพิมพ์, ๒๕๐๐), หน้า ๘๒๒.

^๒ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๓/๒๔๙๐ (สามัญ) วันที่ ๑๙ พฤษภาคม ๒๔๙๐.

^๓ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๑๘/๒๔๘๘ (สามัญ) สมัยที่ ๒ วันที่ ๖ กันยายน ๒๔๘๘.

^๔ เรื่องเดียวกัน.

การทุจริตในวงงานรัฐบาลก็เป็นที่โจษขานกันทั่วไป^๑ สร้างความสั่นสะเทือนให้แก่รัฐบาลเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นการฉ้อราษฎร์บังหลวงในองค์การสรรพากร^๒ หรือการที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เบียดบังเงินของทางราชการไปใช้ เป็นประโยชน์ส่วนตัว เช่น กรณีที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรครัฐบาล ๕๔ คน ใ้ข้อชื่อจอมที่มีคุณภาพดี และราคาถูกจากกระทรวงพาณิชย์ คนละ ๕๐๐ เล่ม โดยอ้างว่าไปจำหน่ายให้แก่ราษฎรที่ยากจนในราคาถูก เพื่อเป็นการช่วยเหลือประชาชน แต่ปรากฏว่าสมาชิกเหล่านั้นได้นำไปค้าเอากำไร และเปลี่ยนคุณภาพเอาจอบเลวให้ประชาชน^๓ เป็นต้น

สิ่งที่สร้างความสั่นสะเทือนให้แก่รัฐบาลที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ การที่รัฐบาลพลเรือนในขณะนั้นไม่อาจให้ความกระจ่างแก่ประชาชนในกรณีที่พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลเสด็จสวรรคตได้^๔ ซึ่งทำให้ประชาชนเกิดความคลางแคลงสงสัยในรัฐบาลมาตั้งแต่ในสมัย นายบริติ พนมยงค์ สืบต่อมาจนถึงรัฐบาลพลเรือตรี หลวงธำรง นาวาสวัสดิ์^๕

^๑พิมพ์ไทย (๑๐ พฤษภาคม ๒๔๘๐) : ๓.

^๒รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๕/๒๔๘๐ (สามัญ) ชุดที่ ๑ วันที่ ๒๑ พฤษภาคม ๒๔๘๐.

^๓รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๒๒/๒๔๘๐ (สามัญ) วันที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๔๘๐.

^๔คณะกรรมการสอบสวนพฤติการณ์ ในกรณีที่พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล เสด็จสวรรคต, รายละเอียดและความเห็น (พระนคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง, ๒๔๘๕), หน้า ๕๑.

^๕ปลาทอง (นามแฝง), พรรคการเมืองไทย (พระนคร : สำนักพิมพ์-กาวหนา, ๒๕๐๘), หน้า. ๑๐๓.

ด้วยสภาพการณ์ดังกล่าวนี้เอง รัฐประหาร เมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ ก็ได้เกิดขึ้น เมื่อฝ่ายทหารไม่พอใจที่ฐานะและศักดิ์ศรีของตนได้รับความกระทบกระเทือน และต้องการที่จะถูกลบคืนมา ประกอบกับรัฐบาลในขณะนั้นเผชิญกับปัญหาทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งไม่อาจจะแก้ไขให้ลุล่วงไปได้ จึงเป็นโอกาสอันดีที่ฝ่ายทหารจะคิกก่อการรัฐประหารขึ้น เริ่มต้นด้วยนายทหารนอกประจำการภายใต้การนำของ พลโทผิน พุฒะวัฒน์ และนาวาเอกหลวงกาจ กาจสงคราม ชักชวนนายทหารประจำการเข้าร่วมดำเนินการ ก่อตั้งทหารที่คณะผู้ก่อการเพิ่งเล็งเป็นพิเศษหน่วยหนึ่งก็คือ กองพันกรมทหารราบที่ ๑ รักษาพระองค์ ซึ่ง พ.อ.สฤษดิ์ ชนะรัชต์ เป็นผู้บังคับการในขณะนั้น

จากการมีส่วนร่วมในการทำรัฐประหารจนเป็นผลสำเร็จในครั้งนั้น ยังผลให้จอมพลสฤษดิ์ ชนะรัชต์ ได้รับความเห็นชอบจากกรมการมณฑลทหารบกที่ ๑ ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบในการรักษาความสงบในเมืองหลวง^๒ และจากภาวะรับผิดชอบในตำแหน่งดังกล่าว เป็นโอกาสให้จอมพลสฤษดิ์ ชนะรัชต์ ก้าวเข้ามามีบทบาทที่สำคัญทางการเมืองในระยะเวลาต่อมา

เมื่อคณะรัฐประหารประสบผลสำเร็จในการยึดอำนาจทางการเมืองจากรัฐบาลชุดพลเรือตรีหลวงธวัรงนาวาสวัสดิ์ เมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ คณะรัฐประหารได้มอบให้ นายควง อภัยวงศ์ เป็นนายกรัฐมนตรี บริหารประเทศสืบไป^๓

^๑อาจศึก ดวงสว่าง (รวบรวม), "ประวัติชีวิต พลโท จอมพลสฤษดิ์ ชนะรัชต์," ใน ประวัติและผลงานของจอมพลสฤษดิ์ ชนะรัชต์, หน้า ๔๓.

^๒เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๔.

^๓"ประกาศแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี," ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๖๔ ตอนที่ ๕๔ (๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๐) : ๖๕๐.

แต่อำนาจคณะรัฐประหารยังคงมีอยู่ด้วยตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม และ อธิบดีกรมตำรวจ พร้อมทั้งยังได้รับสิทธิพิเศษ ที่จะจับบุคคลที่ขัดขวางการดำเนินงานของ คณะรัฐประหาร ด้วยพระราชบัญญัติคุ้มครองความสงบสุข ตามรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว ๒๕๕๐^๑ แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อคณะรัฐประหารเห็นว่า นายควง อภัยวงศ์ ไม่ยินยอม ให้คณะรัฐประหารเกี่ยวข้องกับการบริหารงานของรัฐมาล^๒ คณะรัฐประหารจึงบีบบังคับ ให้ นายควง อภัยวงศ์ ลาออก พร้อมทั้งเชิญ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เข้าดำรงตำแหน่ง นายกรัฐมนตรีสืบแทน เมื่อวันที่ ๔ เมษายน ๒๕๕๑^๓ การกระทำของคณะรัฐประหารดังกล่าวได้ก่อให้เกิดความไม่พอใจโดยทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากฝ่ายทหารเรือและ เสรีไทย อันนำไปสู่เหตุการณ์ที่พยายามจะล้มล้างอำนาจของคณะรัฐประหาร ในระยะต่อมา

ความพยายามที่จะล้มล้างอำนาจของคณะรัฐประหาร เริ่มต้นเป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๕๑ ในขณะที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการ

^๑"พระราชบัญญัติคุ้มครองความสงบสุข รัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว ๒๕๕๐" ราชกิจจานุเบกษา (ฉบับพิเศษ) เล่มที่ ๖๔ ตอนที่ ๕๖ (๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๐) : ๓ - ๕.

^๒ดังคำบันทึกของ นายควง อภัยวงศ์ ในตอนหนึ่งว่า "ทางฝ่ายรัฐประหารได้ขอสิทธิบางประการ และขอฝากคนบางคนเข้าทำงานในตำแหน่งต่าง ๆ แต่ก็ถูกปฏิเสธไปทุกราย"

ควง อภัยวงศ์, เรื่องราวของพันตรีควง อภัยวงศ์ อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พันตรีควง อภัยวงศ์ (พระนคร : โรงพิมพ์ไทยสัมพันธ์, ๒๕๑๑), หน้า ๓๗.

^๓สว่าง ลานเหลือ, ๓๗ ปีแห่งการปฏิวัติ พิมพ์ครั้งที่ ๒ (พระนคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๑๕), หน้า ๓๒๕.

กองพลที่ ๑^๑ แผนการล้มล้างอำนาจของคณะรัฐประหารในครั้งนั้นเกิดขึ้นเมื่อ พลตรี สมบูรณ์ ศรีานุชิต พลตรีเนตร เขมะโยธิน และคณะนายทหารกลุ่มหนึ่งมีความประสงค์ ที่ต้องการล้มล้างอำนาจของคณะรัฐประหารที่อยู่เหนือกองทัพบก โดยจะทำการลอบสังหารบุคคลสำคัญ ของคณะรัฐประหารที่มาร่วมในงานพิธีมงคลสมรส พลตรีสุฤษดิ์ ชนะรัชต์ ที่ทำเนียบรัฐบาล^๒ แต่ฝ่ายรัฐประหารสืบทราบเสียก่อน จึงมอบหมายให้ พล.ต.ต.เผ่า ศรียานนท์ และ พลตรีสุฤษดิ์ ชนะรัชต์ นำกำลังบุกเข้าล้อมกระทรวงกลาโหมอันเป็นกองบัญชาการของผู้ออกการกบด และสามารถจับกุมคณะนายทหารที่ก่อการกบดได้เกือบทั้งหมดโดยไม่เสียเลือดเนื้อ ยกเว้น พลตรีเนตร เขมะโยธิน พ.ท.พโยม จุฬานนท์ และ หลวงอรรรถกิติกำจร หลบหนีไปได้^๓ คณะรัฐประหารได้นำคณะนายทหารที่ก่อการกบดมาสอบสวนที่กองบัญชาการกองพลที่ ๑ ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นกองบัญชาการในการปราบกบดในระยุษนั้น และต้องอยู่ในสภาพที่เตรียมพร้อมอยู่ตลอดเวลา^๔ ด้วยเหตุนี้ พลตรีสุฤษดิ์ ชนะรัชต์ ในฐานะผู้บัญชาการกองพลที่ ๑ จึงกลายเป็นบุคคลสำคัญในการรักษาอำนาจของคณะรัฐประหาร และได้รับความยินยอมจากคณะรัฐประหารให้เตรียมพร้อมที่จะทำการปราบปรามได้ทุกเมื่อ นับเป็นการเสริมสร้างความสำคัญและความแข็งแกร่งให้แก่ พลตรีสุฤษดิ์ ชนะรัชต์ ยิ่งขึ้น

^๑ อัจฉิก กวงสว่าง (รวบรวม), "ประวัติชีวิต ฯพณฯ จอมพลสุฤษดิ์ ชนะรัชต์," ใน ประวัติและผลงานของ จอมพลสุฤษดิ์ ชนะรัชต์, หน้า ๔๓.

^๒ สว่าง ลานเหลือ, ๓๗ ปีแห่งการปฏิวัติ, หน้า ๒๔๒ - ๒๔๓.

^๓ เรื่องเดียวกัน

^๔ อัจฉิก กวงสว่าง, "ประวัติชีวิต ฯพณฯ จอมพลสุฤษดิ์ ชนะรัชต์," ใน ประวัติและผลงานของ จอมพลสุฤษดิ์ ชนะรัชต์, หน้า ๔๓.

ในวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๒ ได้มีการวางแผนกบด "ระบบสังหารคู่ออง-
ชาน" โดยที่ฝ่ายกบดอันมี พ.อ.ทวน วิชัยชิตะ ร.อ.สุนทร ทรัพย์ทวี และ
ร.อ.ชลิต ชัยสิทธิเวท เป็นผู้นำได้เตรียมมิไรด์เกราะล้อมทำเนียบ และใช้หน่วยคอม-
มาโดบุกเข้าไปใช้ระเบิดสังหารคณะรัฐมนตรีที่กำลังประชุมอยู่ในทำเนียบ^๑ แต่แผนการ
ดังกล่าวฝ่ายรัฐประหารสืบทราบเสียก่อน จึงมอบหมายให้ พลตรีสุฤษดิ์ ธีระรัชต์ นำ
กำลังเข้ายึดกรมรถรบซึ่งอยู่ในการฝึกครองของฝ่ายกบดไว้ได้^๒

จะเห็นได้ว่า หลังจากที่ฝ่ายทหารบกมีชัยชนะในการช่วงชิงอำนาจทางการเมืองจากฝ่ายเสรีไทยและฝ่ายทหารเรือด้วยการทำรัฐประหาร ๒๕๕๐ แล้ว บรรยากาศ
ทางการเมืองก็ยังไม่ดีขึ้น ความแตกแยกระหว่างทหารบกฝ่ายหนึ่งและเสรีไทยกับฝ่าย
ทหารเรืออีกฝ่ายหนึ่งยังคงมีอยู่ ความแตกแยกนี้ได้นำมาสู่ความพยายามที่จะช่วงชิง
อำนาจทางการเมืองจากคณะรัฐประหารกลับคืนมา ความพยายามดังกล่าวเริ่มต้นเป็น
ครั้งแรก เมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๒

ฝ่ายเสรีไทยและทหารเรือบางส่วนได้ก่อการกบดขึ้น โดยใช้มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์เป็นกองบัญชาการ ฝ่ายกบดได้เคลื่อนกำลังเข้ายึดสถานที่สำคัญของทาง
ราชการบางแห่ง เช่น โรงไฟฟ้าวัดเลียบ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
และพระบรมมหาราชวังไว้ได้ ฝ่ายกบดได้ประกาศให้รัฐบาลยอมจำนน พร้อมทั้ง
ประกาศแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีและคณะรัฐบาลชุดใหม่^๓ แต่ฝ่ายคณะรัฐประหารได้ทำการ

^๑ไทยน้อย (นามแฝง), ประชาธิปไตย ๔๒ ปี (กรุงเทพฯ : แพร่พิทยา, ๒๕๑๘, ๓ : ๗.

^๒เรื่องเดียวกัน.

^๓สุทัศน์ ศิริคุณ, "กบฏวังหลวง", ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๒" (วิทยานิพนธ์ปริญญา
รัฐศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาการปกครอง, บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
๒๕๑๘), หน้า ๕๗ - ๖๐.

ต่อต้านในทันที โดยแต่งตั้งให้ พลตรีสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นผู้อำนวยการในการปราบ
กบฏครั้งนี้ โดยใช้กำลังกองพลที่ ๑ เป็นหลัก^๑ ในที่สุดฝ่ายรัฐประหารก็สามารถใช้
กำลังและความเกลียดชังปราบปรามฝ่ายกบฏได้สำเร็จ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพลตรีสฤษดิ์
ธนะรัชต์ ได้ใช้ความนิยมชาดและการตัดสินใจที่ฉับพลันบัญชาการยึดวังหลวงคืนมาจาก
ฝ่ายกบฏได้เป็นผลสำเร็จ^๒ ชัยชนะจากการปราบกบฏในครั้งนี้ยังผลให้จอมพลสฤษดิ์
ธนะรัชต์ ได้รับตำแหน่งเป็นแม่ทัพกองทัพอากาศที่ ๑ ในทันทีที่การปราบปรามได้สิ้นสุดลง
แต่ยังคงรักษาการณในตำแหน่งผู้บัญชาการกองพลที่ ๑ ตามเดิม^๓

หลังเหตุการณ์ เมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๒ เป็นต้นมา การคุมเชิงกัน
ระหว่างฝ่ายทหารบกและฝ่ายทหารเรือยังคงมีอยู่ จนกระทั่งทหารเรือกลุ่มหนึ่ง ภายใต้
การนำของ พลเรือตรีทหาร ชำหิรัญ นาวาเอกอานนท์ บุณทรีกาภา นาวาตรีมนัส
จารุภา นาวาตรีประกาย พุทธาริ และ นาวาตรีสุภัทร คັນตยาภรณ์ ได้วางแผนบุกจี
โจมพล ป. พิบูลสงคราม ในวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๔๙๔ ขณะที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม
รับมอบเรือขุคนแมนฮัตตันที่จอดที่ท่าลาดสหรัฐ ทั้งนี้เพื่อใช้เป็นตัวประกันต่อรองให้รัฐบาล
ยินยอมลาออก^๔

^๑ อัจฉิก กวงสว่าง (รวบรวม), "ประวัติชีวิต อาณา จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์"
ใน ประวัติและผลงาน จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์, หน้า ๔๘.

^๒ ไทน้อย (นามแฝง), ประชาธิปไตย ๔๒ ปี หน้า ๒๑ - ๒๔.

^๓ อัจฉิก กวงสว่าง (รวบรวม) "ประวัติชีวิต อาณา จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์"
ใน ประวัติและผลงานของ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์, หน้า ๔๘.

^๔ มนัส จารุภา, เมื่อข้าพเจ้าจีโจมพล (พระนคร : อนุตถการพิมพ์, ๒๕๐๒)
หน้า ๑๓๐ - ๑๓๑.

^๕ สุภา การ์เตอร์, "กฎแมนฮัตตัน" (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
แผนกวิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๖), หน้า ๘๒.

แผนการเริ่มต้นเมื่อผู้ก่อการกบฏหรือ "คณะกู้ชาติ" ใ้ค้มอบหมายให้นาวาตรี มนต์ จารุภา และคณะบุกเข้าจี๋จอมพล ป.พิบูลสงคราม ในระหว่างพิธีไปกักขังบนเรือรบหลวงศรีอยุธยา รัฐบาลได้ตอบโต้แผนการดังกล่าวด้วยมาตรการที่เด็ดขาดและรุนแรง โดยมีใ้ค้ค้ำนึ่งถึงชีวิต จอมพล ป.พิบูลสงคราม แต่อย่างไร รัฐบาลใ้ค้มอบหมายใ้ พลโทสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นผู้นั้ฎชาการปราบกบฏในครั้งนั้^๒ และเมื่อฝ่ายทหาร เรือยอมจำนน ชื่อเสียงของพลโทสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในฐานะผู้นั้ฎชาการปราบกบฏก็เป็นที่รู้จักกันทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวงการเมืองและวงการทหาร

ดังนั้นจึงอาจกล่าวใ้ค้ว่า ถึงแม้ว่าในระหว่างปี ๒๔๕๑ - ๒๔๕๔ จะเป็นระยะเวลาที่สร้างคามยุ่งยากใ้ค้แก่คณะรัฐประหารที่จะค้องค้องสูใ้ค้เพื่อรักษาอำนาจทางการเมืองไว้เพียงใ้ค้ก็ค้ตาม แต่สถานการณ์ดังกล่าวก็ใ้ค้มีส่วนช่วยเสริมสร้างชื่อเสียงใ้ค้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวงการทางการเมืองและวงการทหาร อันมีส่วนช่วยสนับสนุนโอกาสทางการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในระยะต่อมา

^๑จากแถลงการณ์ของกองทัพอากาศฯ ฉบับที่ ๔ ที่มีมาถึงจอมพล ป.พิบูลสงคราม ในตอนหนึ่งว่า ขอให้ "ฯพณฯ ใ้ค้ยอมเสียสละเพื่อปราบปรามผู้กบฏในครั้งนั้ ประกอบกับการที่กองทัพอากาศฯส่งเครื่องบินทิ้งระเบิดโจมตีเรือรบหลวงศรีอยุธยา ทั้ง ๆ ที่รู้ว่า จอมพล ป.พิบูลสงคราม ถูกขังอยู่บนเรือรบหลวงลำนั้น แสดงใ้ค้ให้เห็นว่าคณะรัฐประหาร มีใ้ค้ค้ำนึ่งถึงชีวิตของ จอมพล ป.พิบูลสงคราม แต่อย่างไร จอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นเพียงสัญลักษณ์ของคณะรัฐประหาร ๒๔๕๐ เท่านั้น มีใ้ค้มีอำนาจที่แท้จริง

^๒อาจศึก ควงสว่าง (รวบรวม), "ประวัติชีวิต ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์" ใน ประวัติและผลงานของ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์, หน้า ๕๐.

นับตั้งแต่คณะรัฐประหาร ๒๕๕๐ ใช้อำนาจบังคับให้ นายคง อภัยวงศ์ ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และ จอมพล ป.พิบูลสงคราม เข้าดำรงตำแหน่ง นายกรัฐมนตรีสืบแทนนั้น พรรคประชาธิปัตย์ยังคงคุมเสียงข้างมากในสภาอยู่ ต่อมา สภาอนุมัติให้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ๒๕๕๒^๑ ซึ่งวิกรอนสิทธิและ อำนาจของคณะรัฐประหารทั้งทางส่วนทั่ว^๒ และทางการเมือง^๓ ยิ่งผลให้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ยุติข้อยุ่งยากต่าง ๆ ทางสภาด้วยการทำรัฐประหารตนเอง หรือรัฐประหาร เจียบ เมื่อวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๔^๔ การทำรัฐประหารในครั้งนี เปิดโอกาสให้ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก้าวสู่ตำแหน่งทางการเมืองเป็นครั้งแรกในฐานะรัฐมนตรีช่วย ว่าการกระทรวงกลาโหม^๕

ถึงแม้ว่า จอมพล ป.พิบูลสงคราม จะใช้วิธีการรัฐประหารเพื่อเรียกอำนาจ ทางการเมืองกลับคืนมาได้เป็นผลสำเร็จ แต่เพื่อรักษาอำนาจทางการเมืองให้มั่นคง จอมพล ป.พิบูลสงคราม ต้องพึ่งกำลังสนับสนุนจากทั้งทหารและตำรวจ แต่เพื่อมิให้ฝ่าย

^๑"รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ๒๕๕๒" ราชกิจจานุเบกษา (ฉบับพิเศษ) เล่มที่ ๖๖ ตอนที่ ๗๗ (๒๓ มีนาคม ๒๕๕๒) : ๑๔๐.

^๒ป้องกันมิให้คณะรัฐมนตรีและข้าราชการประจำเกี่ยวข้องกับวงการค้าธุรกิจและ การค้า.

^๓ให้อำนาจสภากรรมการบริหารงานของฝ่ายบริหาร.

^๔"คำสั่งการฉบับที่ ๑" ราชกิจจานุเบกษา (ฉบับพิเศษ) เล่มที่ ๖๘ ตอนที่ ๗๑ (๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๔) : ๑.

^๕"ประกาศแต่งตั้งรัฐมนตรีช่วยว่าการ" ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๖๘ ตอนที่ ๗๖ (๑๔ ธันวาคม ๒๕๕๔) : ๑๖๓๖ - ๑๖๓๗.

หนึ่งฝ่ายใดมีอำนาจมากเกินไป จอมพล ป.พิบูลสงคราม จึงมอบตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหมให้แก่ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ แม่ทัพกองทัพภาคที่ ๑^๑ และตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย^๒ แก่ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ อธิบดีกรมตำรวจ^๓ ในขณะนั้น

เหตุการณ์ที่ช่วยสนับสนุนให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก้าวสู่สภาวะผู้นำทางการเมืองได้เร็วขึ้นอีกเหตุการณ์หนึ่งก็คือ เมื่อพรรครัฐบาลใช้วิธีการทุจริตในการเลือกตั้งเมื่อวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๐^๔ ยิ่งความโกรธแค้นให้แก่ประชาชนเป็นอย่างมาก

ถึงแม้ จอมพล ป.พิบูลสงคราม จะดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม แต่มิได้มีอำนาจควบคุมทหารที่แท้จริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกองทหารที่ตั้งประจำอยู่ในกรุงเทพฯ ซึ่งถือว่าเป็นกำลังสนับสนุนที่สำคัญของคณะรัฐประหารในทางการเมือง เพราะเมื่อเกิดเหตุการณ์ที่พยายามจะล้มล้างอำนาจทางการเมืองจากคณะรัฐประหารกองทัพภาคที่ ๑ เป็นกำลังสำคัญในการปราบปรามการกบฏดังกล่าว ดังนั้นจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในฐานะแม่ทัพภาคที่ ๑ จึงเป็นบุคคลสำคัญในการรักษาอำนาจทางการเมืองของ จอมพล ป.พิบูลสงคราม.

^๒ประกาศแต่งตั้งรัฐมนตรีช่วยว่าการ" ราชกิจจานุเบกษา (๑๘ ธันวาคม ๒๕๕๔) : ๑๖๓๖ - ๑๖๓๗.

^๓กรมตำรวจในสมัย พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ เป็นอธิบดีกรมตำรวจนั้นเจริญรุ่งเรืองมากจนถือเป็นกองทัพที่ ๔ ซึ่งจอมพล ป.พิบูลสงคราม เห็นความจำเป็นที่ต้องพึ่งกำลังตำรวจเพื่อเสถียรภาพทางการเมืองเช่นเดียวกัน.

พรรครัฐบาลได้ใช้วิธีการทุจริตด้วยวิธีการ "พลร่ม" และ "ไฟไฟ" ตลอดจนใช้บุคคลอันธพาลไป ชลีทธิเลือกตั้งคนละหลาย ๆ ครั้ง แต่ครั้งนั้นก็หย่อนบัตรเลือกพรรครัฐบาลคนละหลาย ๆ บัตร รวมทั้งดวงเวลานับคะแนนเพื่อนำบัตรสำเร็จรูปมาเพิ่ม.

The Bangkok Post (February 26, 1957); พิมพ์ไทย (๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๐), สยามรัฐ (๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๐); พิมพ์ไทย (๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๐); สารเสรี (๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๐), พิมพ์ไทย (๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๐), พิมพ์ไทย (๑ มีนาคม ๒๕๐๐).

ความไม่พอใจของประชาชนได้แสดงออกอย่างเอาจริงเอาจัง จนรัฐบาลต้องประกาศภาวะฉุกเฉิน ในวันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๐๐ โดยอ้างถึงความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง^๑ พร้อมทั้งแต่งตั้งให้ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นผู้บัญชาการฝ่ายทหาร มีอำนาจสั่งการใช้กำลังทั้งทหารบก เรือ อากาศ และตำรวจ^๒ ได้ในทันที

ถึงแม้รัฐบาลจะประกาศภาวะฉุกเฉินแก่ประชาชน นิสิต นักศึกษา ก็ยังคงยืนยันที่จะเดินขบวนประท้วงการเลือกตั้งครั้งนี้ ในวันเดียวกันนั้นเอง นิสิต นักศึกษา มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ไปชุมนุมกันที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ไปพบนิสิต นักศึกษา และได้แสดงความเห็นใจด้วยคำพูดอันเต็มไปด้วยวาทีศิลป์ว่า "ถ้าผมไม่อยู่ในฐานะผู้รักษาความสงบ ผมจะร่วมเดินขบวนไปกับพวกคุณ ขอให้ผมแจ้งให้ผมทราบ เพื่อจะได้หลีกเลี่ยงกันเสียได้ คุณมาทางซ้ายผมจะได้ไปทางขวา"^๓

เมื่อคลื่นขบวนของนิสิต นักศึกษา และประชาชนมาถึงสะพานมัชวาท กำแพงทหารที่รักษาการณ์อยู่ ณ ที่นั้น ก็ได้สะกดกันเพื่อป้องกันคลื่นขบวนเข้าสู่ท่าเนียบ ในภาวะที่เครียดที่ทั้งสองฝ่ายกำลังประจันหน้ากันอยู่นั้น จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก็มาถึงและได้สั่งให้ทหารหลักทางให้ประชาชน ปล่อยให้คลื่นขบวนเคลื่อนต่อไป^๔

^๑"ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน," ราชกิจจานุเบกษา (ฉบับพิเศษ) เล่มที่ ๗๔ ตอนที่ ๒๒ (๒ มีนาคม ๒๕๐๐) : ๒ - ๓.

^๒"ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี," เรื่องเดียวกัน : ๘.

^๓สารเสรี (๓ มีนาคม ๒๕๐๐) : ๑; พิมพ์ไทย (๓ มีนาคม ๒๕๐๐) : ๑.

^๔เรื่องเดียวกัน.

"วีรกรรมบนสะพานมีสาวพ" ที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เปิดโอกาสให้ประชาชน .
เดินชบวนไปถึงทำเนียบรัฐบาล ได้โดยปลอดภัยจากอาวุธของทหารที่รักษาการณ์อยู่นั้น ส่งผลให้ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ กลายเป็นขวัญใจประชาชนขึ้นมาทันที ประกอบกับจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็น และยอมรับข้อคิดเห็นของประชาชน พร้อมทั้งสัญญาว่าจะทำตามข้อเรียกร้องทั้ง ๕ ประการของประชาชน^๑ ส่งผลให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ กลายเป็น "อัครวิญญูชัมาชาว" ขึ้นมาโดยทันที

เมื่อจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ไม่ยอมใช้กำลังเข้าขัดขวางการเดินชบวนของประชาชนตามที่รัฐบาลคาดหมาย อีกทั้งยังแสดงให้เห็นว่าเห็นด้วยกับการประท้วงครั้งนี้ด้วยคำพูดที่ว่า "เมื่อประชาชนเห็นว่าการเลือกตั้งครั้งนี้ไม่เป็นไปอย่างบริสุทธิ์ก็ลุกฮือขึ้นเพื่อหวังสิทธิของเขา และจะให้ผมไปปราบประชาชนผมทำไม่ได้"^๒ เป็นเหตุให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม เพิ่มความแกล้งใจในตัว จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มากยิ่งขึ้น ดังนั้นเมื่อเห็นว่าการแต่งตั้งให้ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นผู้บัญชาการทหารในภาวะการประกาศกฎอัยการศึกเช่นนี้ ไม่ช่วยให้สถานการณ์ทางฝ่ายรัฐบาลดีขึ้น นอกจากจะเป็นโอกาสที่เอื้อ

^๑ข้อเรียกร้องของประชาชนทั้ง ๕ ประการ

๑. ขอให้รัฐบาลเลิกประกาศภาวะฉุกเฉินโดยเร็ว
๒. ขอให้รัฐบาลประกาศว่าการเลือกตั้งทั่วไปในครั้งนี้เป็นโมฆะ
๓. ขอให้รัฐบาลรับสอบสวนผู้ทุจริตและกระทำผิดในการเลือกตั้งครั้งนี้
๔. ขอให้รัฐบาลตอบคำเรียกร้องทั้งหมดภายใน ๒๔ ชั่วโมง
๕. ถ้าคำเรียกร้องดังกล่าวข้างต้นไม่ไคลยผล ก็ขอให้ผู้รับเลือกตั้งใน

ครั้งนี้ลาออกทั้งหมด

พิมพ์ไทย (๓ มีนาคม ๒๕๐๐) : ๑.

^๒พิมพ์ไทย (๔ มีนาคม ๒๕๐๐) : ๑.

อำนาจให้ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้รับความนิยมจากประชาชนเพิ่มขึ้น ดังนั้นหลังจากที่ประกาศกฎอัยการศึกได้เพียง ๑๒ วัน^๑ รัฐบาลชุด จอมพล ป.พิบูลสงคราม ก็สั่งยกเลิกภาวะกฏอัยการศึกเสีย อันทำให้ตำแหน่งผู้รักษาพระนครฝ่ายทหารสิ้นสุดลงไปด้วย

ถึงแม้ประชาชนจะประท้วงการเลือกตั้งเพียงใดก็ตาม จอมพล ป.พิบูลสงคราม ก็ยังคงถือสิ่งที่จัดรัฐบาลตามผลการเลือกตั้ง คณะนิยมของประชาชนที่มีต่อจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เริ่มตกไปบ้างเมื่อปรากฏว่า จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ กลับเข้าร่วมในคณะรัฐมนตรีในรัฐบาลที่จัดตั้งขึ้นใหม่ ทำให้ประชาชนผิดหวัง แต่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก็อ้างว่าเป็นเรื่องของหนี่งบุคคล^๒ ถึงแม้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จะได้รับแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม^๓ ในรัฐบาลชุดใหม่นี้ แต่ในฐานะที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เคยรับปากกับประชาชนที่จะพยายามให้รัฐบาลถือว่าการเลือกตั้งครั้งนี้เป็นโมฆะ และให้ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ออกจากตำแหน่งทุกตำแหน่งทั้งทางการเมืองและราชการประจำ^๔ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จึงได้เสนอให้ปลด พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ออกจากตำแหน่งทุกตำแหน่ง แล้วเนรเทศไปอยู่ต่างประเทศ^๕ แต่จอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้พยายามบ่ายเบี่ยงโดยอ้างว่า "อย่างไร เผ่าก็มีความดีและความตั้งใจจริงอยู่มาก

^๑สยามรัฐ (๑๕ มีนาคม ๒๕๐๐) : ๑.

^๒สยามสมัยรายสัปดาห์ (๒๕ เมษายน ๒๕๐๐) : ๓.

^๓"ประกาศแต่งตั้งคณะรัฐมนตรี" ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๗๔ ตอนที่ ๓๓

(๑ เมษายน ๒๕๐๐) : ๒ - ๓.

^๔สารเสรี (๓ มีนาคม ๒๕๐๐) : ๑.

^๕การเมืองรายสัปดาห์ (๗ ตุลาคม ๒๕๐๐) : ๓.

ทั้งไคเสียสละเพื่อคณะรัฐประหารมาโดยตลอด"^๑ ดังนั้นเมื่อ จอมพล ป.พิบูลสงคราม มีใ้คำเนิการสิ่งใดตามข้อเสนขอของ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ยังผลให้ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ลาออกจากคณะรัฐบาล เพื่อพิสูจน์ให้ประชาชนเห็นว่า ไคพยายามท้วความสัตย์ญาที่ใ้ไว้แก่ประชาชนแล้ว

เมื่อจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ไม่อาจจะเรียกร้องใ้ จอมพล ป.พิบูลสงคราม ปลด พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ออกจากตำแหน่ง ตามที่ใ้รับปากกับประชาชนไว้ได้ ประกอบกับความไม่พอใจที่ จอมพล ป.พิบูลสงคราม ไ้ท้วความขอเสนอของ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ที่พยายามเข้ามายุ่งเกี่ยวในกองสลากกินแบ่งรัฐบาล โดยปลดนายยศ อินทรโกมาลสุต ซึ่ง จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ สนับสนุนอยู่ออกจากหัวหน้ากองคลัง กองสลากกินแบ่งรัฐบาล และใ้ให้นายปุ่น จาคีทวนิช ซึ่ง พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ใ้การสนับสนุน อยู่เข้าดำรงตำแหน่งแทน^๒ ยิ่งกว่านั้นเมื่อรัฐบาลมีมติใ้รัฐมนตรีเลิกยุ่งเกี่ยวกับวงการธุรกิจและการค้าต่าง ๆ ที่เป็นทั้งของรัฐบาลและของเอกชน" ยังผลใ้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ต้องออกจากตำแหน่งประธานกรรมการสลากกินแบ่งรัฐบาลด้วย ด้วยเหตุนี้ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และรัฐมนตรีร่วมรัฐบาลบางคน คือ พลโทถนอม กิติขจร พลตรีประภาส จารุเสถียร และ พลอากาศโทเฉลิมเกียรติ วัฒนากูร จึงลาออกจากคณะรัฐบาล และพรรคเสรีมนังคศิลา^๓ และในระยะเวลาเดียวกันสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภท

^๑ เรื่องเดียวกัน.

^๒ สว่าง ลานเหลือ, ๓๗ ปีแห่งการปฏิวัติ หน้า ๓๖๐.

^๓ "มติคณะรัฐมนตรี ๑๘ สิงหาคม ๒๕๐๐" ใน มติคณะรัฐมนตรีและคำสั่งนายกรัฐมนตรี ที่เป็นหลักการ ปี ๒๕๐๐, กองการประชุมคณะรัฐมนตรี, รวบรวม (ม.ป.ท. ม.ป.ป.) หน้า ๗๗.

^๔ สยามรัฐ (๒ กันยายน ๒๕๐๐) : ๑.

ที่ ๒ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นทหารไคลาออกจากพรรครัฐบาล รวมทั้งสิ้นถึง ๕๒ คน^๑

ทันทีที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ ๒ ซึ่งเป็นฝ่ายทหารไคลาออก จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์และคณะนายทหารไค้จัดประชุมขึ้น และได้ยื่นข้อเสนอเป็นคำขาด ให้ จอมพล ป.พิบูลสงคราม และคณะรัฐบาลลาออก และให้ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ลาออกจากตำแหน่งทุกตำแหน่ง ทั้งทางการเมืองและประจำเป็นการด่วน^๒ รัฐบาลชุด จอมพล ป.พิบูลสงคราม ตอบข้อเสนอของทหารเพียงข้อเดียว คือ ให้ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ลาออก แต่รัฐบาลไม่ยอมลาออก^๓ เพียงแต่เสนอว่าจะปรับปรุงคณะรัฐมนตรี ใหม่^๔ แต่ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และคณะทหารยืนยันในมติเดิมที่จะให้รัฐบาลลาออก^๕ ในที่สุดเมื่อไม่อาจตกลงกันได้ ประกอบกับมีข่าวว่า จอมพล ป.พิบูลสงคราม และ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ จะใช้กำลังตำรวจหน่วยกลาตายเข้าจับกุมบุคคลสำคัญในคณะ ทหารทั้งหมด ในเวลาสี่สโมงของวันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๐๐^๖ ดังนั้นเวลา ๒๔ นาฬิกา ของคืนวันที่ ๑๖ กันยายน ๒๕๐๐ คณะทหารอันมี จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นผู้นำ ได้ชิง เข้ายึดอำนาจจากรัฐบาลชุด จอมพล ป.พิบูลสงคราม เสียก่อน^๗ ทั้งนี้ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้อ้างว่าการหารัฐประหารในครั้งนี้ทำด้วยความจำเป็น และทำเพื่อให้เป็นไป

^๑สยามรัฐ (๑๓ กันยายน ๒๕๐๐) : ๑.

^๒สยามรัฐ (๑๔ กันยายน ๒๕๐๐) : ๑; ไทรย่นวัน (๑๔ กันยายน ๒๕๐๐)

: ๑.

^๓สยามรัฐ (๑๔ กันยายน ๒๕๐๐) : ๑; สารเสรี (๑๔ กันยายน ๒๕๐๐)

: ๑.

^๔เรื่องเดียวกัน.

^๕สยามรัฐ (๑๕ กันยายน ๒๕๐๐) : ๑.

^๖ผา บางกอก (นามแฝง), "เบื้องหลังข่าวการยึดอำนาจ" ไทรย่นสัปดาห์ (๑๔ ตุลาคม ๒๕๐๐) : ๕.

^๗เรื่องเดียวกัน; สยามรัฐ (๑๔ กันยายน ๒๕๐๐) : ๑.

ตามมติมหาชนที่ต้องการเปลี่ยนรัฐบาล^๑ กระแสข่าวเพิ่มเติมชี้ให้เห็นว่า คำอ้างดังกล่าวไม่ใกล้เคียงความจริงนัก เมื่อปรากฏว่าในขณะที่คณะทหารและรัฐบาล จอมพล ป.พิบูลสงคราม กำลังต่อรองกันอยู่นั้น ประชาชนได้เดินขบวนไปพบ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่บ้านสี่เสาเทเวศร์ และเรียกร้องให้ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จัดการอย่างหนึ่งอย่างใดกับรัฐบาล^๒ ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ทำการรัฐประหารในครั้งนี้อย่างเห็นชอบจากประชาชน

ทันทีที่ทำการรัฐประหารสำเร็จ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้รับความยินยอมจากพระบรมราชโองการโปรดเกล้าแต่งตั้งเป็นผู้รักษาพระนครฝ่ายทหารชั่วคราวระยะหนึ่ง^๓ หลังจากนั้นได้จัดตั้งรัฐบาลชั่วคราวขึ้น โดยมี นายพจน์ สารสิน เป็นนายกรัฐมนตรี ตามพระบรมราชโองการโปรดเกล้าแต่งตั้งเมื่อวันที่ ๒๑ กันยายน ๒๕๐๐^๔

ภายหลังจากเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๐๐ ก็ได้มีการจัดตั้งคณะรัฐบาลชุดใหม่ขึ้น โดยมี พลโทถนอม กิติขจร ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี^๕

^๑สยามนิกร (๑๘ กันยายน ๒๕๐๐) : ๑.

^๒สยามรัฐ (๑๙ กันยายน ๒๕๐๐) : ๑.

^๓"ประกาศพระบรมราชโองการตั้งผู้รักษาพระนครฝ่ายทหาร" ราชกิจจานุเบกษา (ฉบับพิเศษ) เล่ม ๓๔ ตอน ๓๖ (๑๖ กันยายน ๒๕๐๐) : ๑.

^๔"ประกาศแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี" ราชกิจจานุเบกษา (ฉบับพิเศษ) เล่ม ๓๔ ตอน ๓๗ (๒๑ กันยายน ๒๕๐๐) : ๑.

^๕สยามรัฐ (๒๗ ธันวาคม ๒๕๐๐) : ๑.

หน้าที่ที่รัฐบาลชุดใหม่เข้าบริหารประเทศ รัฐบาลก็ประสบกับความแตกแยก ภายในพรรคทันที ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากผลการเลือกตั้งเมื่อวันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๐๐^๑ ปรากฏว่า ส.ส.อิสระส่วนใหญ่ที่เคยสังกัดพรรคเสรีมนังคศิลา มาก่อน สามารถครองที่นั่ง ส่วนใหญ่ในสภา กังนั้นเพื่อจัดตั้งรัฐบาลให้ได้ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จึงได้ชักลดยุทธ การการเมืองชักชวน ส.ส.อิสระเหล่านั้นเข้าร่วมกับ ส.ส.จากพรรคสหภูมิที่จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ให้การสนับสนุนอยู่ โดยจัดตั้งเป็นพรรคใหม่ขึ้น ในนามของพรรคชาติ สังคม^๒ ทั้งนี้โดยไม่หวังเสียงคัดค้านจากผู้ที่ไม่เห็นด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ส.ส.จาก พรรคสหภูมิที่ไม่เต็มใจให้ ส.ส.จากอดีตพรรคเสรีมนังคศิลา เข้าร่วมในพรรคเดียวกับ ตน^๓ และ ส.ส.ประเภทที่ ๒ ซึ่งเคยเป็นกำลังสำคัญของ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ใน การครองกับ จอมพล ป.พิบูลสงคราม มาก่อน ส่วนใหญ่ก็ไม่เห็นด้วยในการจัดตั้งพรรค ชาติสังคมในครั้งนี้ถึงกับมีข่าวว่าเสนอให้ยุบพรรคชาติสังคมเสีย^๔ นอกจากนี้ยังปรากฏ ว่าเมื่อคราวจัดตั้งรัฐบาลพรรคสหภูมิได้ตั้งข้อรังเกียจ อดีตพรรคเสรีมนังคศิลาโดยตั้ง เงื่อนไขมิให้แต่งตั้งรัฐมนตรีที่มาจากอดีตพรรคเสรีมนังคศิลา มิฉะนั้นพรรคสหภูมิจะลา ออก^๕ ซึ่งความข่าวว่า พลโทถนอม กิติขจร ได้ยินยอมเพื่อมิให้รัฐบาลล้มตั้งแต่ยังมีได้

^๑แผนกบันทึกเหตุการณ์ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. เอกสาร บพ. ป.๒/๒๕๐๑/ ๕ ผลการเลือกตั้ง วันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๐๐, หน้า ๘.

^๒สยามรัฐ (๒๑ ธันวาคม ๒๕๐๐) : ๑.

^๓ลูกพรรคสหภูมียื่นหนังสือเข้าชื่อถึง จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ยืนยันไม่เข้าร่วม กับพรรคชาติสังคม

^๔สยามรัฐ (๒๕ ธันวาคม ๒๕๐๐) : ๑.

^๕สยามรัฐ (๒๖ ธันวาคม ๒๕๐๐) : ๑.

^๕สยามรัฐ (๒๘ ธันวาคม ๒๕๐๐) : ๑.

ตั้ง ความแตกแยกดังกล่าวส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของรัฐบาลเป็น
อย่างยิ่ง

ในความรู้สึกที่แท้จริงแล้ว ประชาชนไม่เห็นด้วยที่จะให้ จอมพลสฤษดิ์
ชนะรัชต์ เข้ามายุ่งเกี่ยวกับการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเข้าดำรงตำแหน่งหัวหน้า
พรรคการเมือง ประชาชนต้องการให้ จอมพลสฤษดิ์ ชนะรัชต์ เป็นกลางทางการเมือง
ทำหน้าที่ที่เที่ยง และให้การสนับสนุนแก่รัฐบาลที่ประชาชนเลือกเข้ามาสมกับตำแหน่ง
"ขวัญใจประชาชน" ที่ได้ รับ ดังนั้นประชาชนจึงผิดหวังที่เห็น จอมพลสฤษดิ์ ชนะรัชต์
เข้ามาเล่นการเมืองเสียเอง ครั้นเมื่อได้ทราบจากการให้สัมภาษณ์ของ พลโทถนอม
กิติขจร ทว่า จอมพลสฤษดิ์ ชนะรัชต์ จะลาออกจากหัวหน้าพรรคชาติสังคม^๒ ประชาชน
และหนังสือพิมพ์ต่างพากันสนับสนุนต่อชื่อนี้^๓ แต่จอมพลสฤษดิ์ ชนะรัชต์ มีอาจจะลาออก
ไต่ค้งใจนึก เพราะตระหนักดีว่าจะทำให้เสถียรภาพของรัฐบาลสั่นสะเทือนกว่าเก่า
เพราะจะทำให้เกิดความแตกแยกในพรรคชาติสังคมยิ่งขึ้น ในเมื่อพรรคชาติสังคมก่อตั้ง
ขึ้นและรวมกันได้เพราะจอมพลสฤษดิ์ ชนะรัชต์ คนเดียวเท่านั้น ยิ่งกว่านั้น จอมพล
สฤษดิ์ ชนะรัชต์ ตระหนักดีว่า การหันกลับไปสู่ "ขวัญใจประชาชน" นั้น มีอาจทำให้

^๑ เรื่องเดียวกัน.

^๒ สยามรัฐ (๒๑ มีนาคม ๒๕๐๑) : ๑; การเมือง (๒๑ มีนาคม ๒๕๐๑)

: ๑.

^๓ ส. สาทิส "บทวิจารณ์การเมือง" ไทส์ปดวห์ (๓๑ มีนาคม ๒๕๐๑) : ๓,

อัศเจรีย์ "แง่คิดจากข่าว" สยามรัฐ (๒๕ มีนาคม ๒๕๐๑) : ๘,

ประเภท ๓ "รวมสภา" ชาวไทย (๒๓ มีนาคม ๒๕๐๑) : ๕

น้อย อินทนนท์ "ระหว่างสัปดาห์" พิมพ์ไทย (๒๓ มีนาคม ๒๕๐๑) : ๓.

ความชื่นชอบของประชาชนที่มีต่อรัฐบาลดีขึ้น ในเมื่อประชาชนส่วนใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเมืองหลวงยังคงให้การสนับสนุนพรรคประชาธิปไตยอยู่ตามเดิม กังจะเห็นจากผลการเลือกตั้งซ่อม เมื่อวันที่ ๓๐ มีนาคม ๒๕๐๑ ซึ่งนับเป็นครั้งแรกที่พรรคชาติสังคมลงสนามแข่งขัน ปรากฏว่าจากจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ๒๖ คน พรรคประชาธิปไตยได้ ๑๓ พรรคชาติสังคมได้ ๙ และอิสระได้ ๔^๑ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในจังหวัดพระนคร^๒ พรรคชาติสังคมไม่ได้รับเลือกตั้งแม้แต่คนเดียว

ในระยะเวลาเดียวกันนี้เอง เสถียรภาพของรัฐบาล ชุคพลโทถนอม กิติขจร ไม่ค่อยมั่นคงนัก เมื่อมีข่าวว่าพรรคฝ่ายค้านจะรวมใจกันเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อโจมตีการบริหารงานของรัฐบาล^๓ ตลอดจนจะมีการปรับปรุงคณะรัฐมนตรีใหม่^๔

ด้วยเหตุนี้เพื่อยุติข้อยุ่งยากต่าง ๆ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จึงได้ประกาศปฏิวัติ เมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑^๕ คณะปฏิวัติได้บริหารราชการโดยอาศัยประกาศ

^๑แผนกบันทึกเหตุการณ์ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. เอกสาร บท. ป.๒/๒๕๐๑/๕ ผลการเลือกตั้งเพิ่มเติม วันที่ ๓๐ มีนาคม ๒๕๐๑ หน้า ๒๘.

^๒นายพจน์ สารสิน ได้เคยกล่าวไว้เมื่อคราวปฏิบัติเสฐิตำแหน่งนายกรัฐมนตรีครั้งที่ ๒ ภายหลังจากเลือกตั้ง ๑๕ ธันวาคม ๒๕๐๐ ว่า "เจตนาর্মย์ของประชาชนในเมืองหลวง เป็นศูนย์ชี้เจตจำนงของประชาชนที่แท้จริง" สยามรัฐรายวัน (๒๐ ธันวาคม ๒๕๐๐) : ๑.

^๓แผนกบันทึกเหตุการณ์ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. เอกสาร บท. แฟ้ม ๒๓ เมื่อจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ กลับจากสหรัฐ หน้า ๙ (คัดจากหนังสือพิมพ์ "New York Times"

^๔พิมพ์ไทย (๒ กรกฎาคม ๒๕๐๑) : ๑.

^๕สยามรัฐรายวัน (๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑) : ๑.

คณะปฏิวัติทั้ง ๕๗ ฉบับ^๑ เป็นกฎหมายบริหารประเทศไปจนกระทั่งจัดตั้งรัฐบาลชุดใหม่
หน้าที่ของคณะปฏิวัติสิ้นสุดลงภายหลังจากที่มีการประกาศใช้ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร
ไทย เมื่อวันที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๐๒^๒ และจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้รับ
พระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีในคณะรัฐบาลชุดใหม่^๓
ในวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๒

ข้อเท็จจริงที่ปรากฏมาตั้งแต่ต้นชี้ให้เห็นว่า จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก้าวเข้ามา
มีบทบาทและมีอำนาจทางการเมือง ด้วยโอกาสซึ่งยากที่จะปฏิเสธได้ โดยเฉพาะ
อย่างยิ่งในช่วงหลังการทำรัฐประหาร ๒๕๐๐ แล้ว สถานการณ์ทางการเมืองในระยะ
นั้นผลักดันให้ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จำต้องเข้ามามีบทบาททางการเมืองยิ่งขึ้น ทั้งนี้
เพราะในระยะนั้นไม่มีผู้ใดที่มีอำนาจ และมีชื่อเสียงเท่าจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ถึงแม้
ว่าในระยะหลังประชาชนจะไม่เต็มใจนักที่จะเห็นจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เข้ามามีบทบาท
ทางการเมืองที่แท้จริง แต่ความสำคัญที่จะต้องรับผิดชอบต่อสถานการณ์ทางการเมือง

^๑"คำประกาศคณะปฏิวัติ ๕๗ ฉบับ," ราชกิจจานุเบกษา (ฉบับพิเศษ)
เล่มที่ ๗๕ ตอนที่ ๔๑ - เล่มที่ ๗๖ ตอนที่ ๑๖ (๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑ - ๒๗ มกราคม
๒๕๐๒).

^๒"ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๐๒," ราชกิจจานุเบกษา
(ฉบับพิเศษ เล่มที่ ๗๖ ตอนที่ ๑๗ (๒๔ มกราคม ๒๕๐๒) : ๑ - ๘.

^๓"ประกาศแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี," ราชกิจจานุเบกษา (ฉบับพิเศษ)
เล่มที่ ๗๖ ตอนที่ ๒๒ (๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๒) : ๑ - ๒.

ในระบะนั้น น่าจะเป็นแรงผลักดันสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทำการปฏิวัติเพื่ อหาท่างออกให้แกชของยากทางการ เมืองที่เกิดขึ้นในเวลาั้น

๒. ปัจจัยที่ช่วยสนับสนุนให้ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ สูสภาวะผู้นำทางการ เมือง

ก) กำลังทหาร

คั้งที่ทราบกันคือว่า จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นทหารอาชีพที่เข้ามา มีบทบาททางการเมืองทั้ง ๆ ที่เป็นทหารอยู่ และในขณะเดียวกันก็มีบทบาททั้งทางการ เมืองและการทหารไปพร้อมกันด้วย ทั้งนี้โดยการ เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

ก่อนออกเดินทางไปรับการผ่าตัดที่สหรัฐอเมริกา เมื่อต้นปี ๒๕๐๑ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้กล่าวปราศรัยแก่ประชาชนในตอนหนึ่งว่า "ในฐานะที่ข้าพเจ้าได้ เป็นหัวหน้าคณะทหาร เข้ายึดอำนาจบริหารในคราวที่แล้ว ข้าพเจ้ามีส่วนรับผิดชอบอยู่ ไม่น้อย สำหรับความเจริญและความสงบสุขของบ้านเมืองในโอกาสต่อจากนี้"

สยามรัฐ (๒๓ มกราคม ๒๕๐๑) : ๑.

ความจริงใจในคำปราศรัยดังกล่าวได้รับการยืนยันจากแหล่งข่าวเพิ่มเติมที่ คิดตามมว่า ในขณะที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ อยู่ต่างประเทศ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้แสดงความกังวลใจต่อสถานการณ์ทางการเมืองในขณะนั้นเป็นอย่างยิ่ง นายทหาร คนสนิทที่ติดตามไปควยจะตองอ่านรายงานทางราชการและรายงานทั่วไป ตลอดจนข่าว หนังสือพิมพ์จากเมืองไทยให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ฟังอย่างละเอียดทุกวัน

สารเสรีรายวัน (๑๘ มีนาคม ๒๕๐๑) : ๑.

แผนกบันทึกเหตุการณ์ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เดินทางไปรับการรักษาคัวที่สหรัฐอเมริกา แฟ้มที่ ๒๒, หน้า ๓๒ - ๓๕.

และผู้นักวิชาการทหารสูงสุดในเวลาเดียวกัน ดังนั้นจึงน่าจะได้อธิษฐานลักษณะของทหาร ในฐานะที่เป็นองค์กรที่จะเข้าใจลักษณะการเข้าสู่เวทีการเมือง และการชำระไว้ ซึ่งเสถียรภาพทางการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ ชนระวัชต์ ให้ดียิ่งขึ้น

ทหารเป็นองค์กรที่ได้เปรียบกว่าองค์กรอื่น ทั้งนี้เพราะทหารมีกำลังพร้อมมูล ทั้งกำลังพล^๑ และกำลังอาวุธ^๒ ทั้งได้รับอำนาจอันชอบธรรมที่จะเตรียมพร้อมได้ทุก เวลา^๓ รวมทั้งมีระบบสื่อสารที่รวดเร็วและทันสมัย จึงสามารถเรียกกำลังจากหน่วย ต่าง ๆ เข้าปฏิบัติการไต่หน้ความตองการ^๔

* กฎหมายโคบัญญัติไว้ว่า ถือเป็นหน้าที่ที่ชาวไทยทุกคนจะต้องรับใช้ชาติโดย การเป็นทหาร

"พระราชบัญญัติรับราชการทหาร ๒๔๕๗," ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๗๑ ตอนที่ ๑๓ (๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๗) : ๒๐๐.

^๒กระทรวงกลาโหมได้แถลงว่า "กิจการทหารมีลักษณะพิเศษที่ต้องเตรียม พร้อมเพื่อเข้าเผชิญกับศัตรูได้ทุกขณะ ค่ายการสะสมอาวุธที่สมบูรณ์ทันสมัย และค่ายการ มีกำลังพลที่มีร่างกายแข็งแรงและมีสมรรถภาพเข้มแข็ง พร้อมทั้งจะปฏิบัติการโดยไม่เลือก เวลาและสถานที่"

กรมประชาสัมพันธ์, "คำแถลงการณ์กระทรวงกลาโหม เรื่องการปลดปล่อย ข้าราชการทหาร" วิทยุสารประจำวัน ๒๐๑ (๒๔ ตุลาคม ๒๕๐๔) : ๒.

^๓เรื่องเดียวกัน.

^๔ David A. Wilson, Politics in Thailand (New York : Comell University Press, 1967) p. 184.

นอกจากนี้ทหารยังมีสายการบังคับบัญชาที่ก่อให้เกิดความเป็นกลุ่มก้อนในองค์กรเดียวกัน เมื่อทหารเข้าไปมีบทบาททางการเมือง ใ้คนนำลักษณะสายบังคับบัญชานี้ไปค้ำยัน กล่าวคือเมื่อผู้บัญชาการทหารสูงสุด หรือผู้ที่มีอำนาจอันแท้จริงในกลุ่มทหาร เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ผู้บังคับบัญชาชั้นรองลงมาก็ เข้าดำรงตำแหน่งทางการเมืองรองลงไป เช่น เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงหรือช่วยว่าการกระทรวง เนื่องจากรัฐมนตรีเหล่านี้มีความสัมพันธ์กันตามสายบังคับบัญชาของทหาร จึงทำให้ความสัมพันธ์ในทางการเมืองเป็นตามสายบังคับบัญชาของทหารค้ำยัน การที่สายสัมพันธ์ทางทหารเข้าไปมีส่วนทางด้านการเมืองนั้น ยังผลให้รัฐบาลมีเสถียรภาพมั่นคง ทั้งนี้เพราะสายการบังคับบัญชาของทหาร ได้สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในคณะรัฐบาลค้ำยัน

การเปรียบเทียบสายบังคับบัญชาทางทหารกับสายสัมพันธ์ทางการเมือง

<u>สายบังคับบัญชาทางทหาร</u>	<u>สายสัมพันธ์ทางการเมือง</u>
ผู้บัญชาการทหารสูงสุด	นายกรัฐมนตรี
ผู้บัญชาการทหารบก เวือ่ อากาศ	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม
"	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม
"	รัฐมนตรีกระทรวงอื่น
ผู้บัญชาการกองพลที่ ๑	สภานิติบัญญัติ
ผู้บัญชาการกรม	"
ผู้บัญชาการกองพัน	"

ที่มา : Jin Vibhatakarasai, "The Military in Politics : A Study of Military Leadership in Thailand" (Doctor of Philosophy's Thesis, Department of Political Science, Graduate School, University of Oregon, 1966), p. 189.

ทหารเป็นหน่วยงานของรัฐที่มีการจัดระเบียบวินัยที่เข้มงวด เมื่อกระทำผิดก็มีการลงโทษอย่างรุนแรง^๑ ค่ายระเบียบวินัยที่เข้มงวดนี้เป็นเครื่องช่วยให้ผู้บังคับบัญชามีสิทธิขาดเหนือทหารในกองทัพ ซึ่งยังผลให้เมื่อผู้บังคับบัญชาจะดำเนินการสิ่งใดก็ได้รับความสนับสนุนจากทหารในกองทัพเสมอ

ทหารมีสถานการศึกษารองตนเองเป็นเอกเทศ จึงสามารถอบรมแนวความคิดหรือทัศนคติให้เป็นแบบเดียวกันได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวความคิดทางด้านการเมืองและความจงรักภักดีต่อผู้บังคับบัญชา มักจะเน้นหนักให้เชื่อฟังผู้บังคับบัญชาโดยเคร่งครัด ทั้งนี้มักจะได้นับผู้บังคับบัญชาเหนือทหารใ้บังคับบัญชาอยู่เสมอ ให้อยู่ในโอวาทของผู้บังคับบัญชา และพร้อมที่จะปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาโดยเคร่งครัด^๒ นอกจากนี้การจบมาจากสถานการศึกษาก็ช่วยกันยังช่วยสร้างความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันด้วย^๓

เดวิด เคิร์ช ได้กล่าวไว้ว่า คนเราแทบทุกคนมักจะมีพลังจูงใจ (motivation) ซึ่งเป็นแรงกระตุ้นหรือเป็นแรงผลักดันภายใน ที่นำไปสู่ความประพฤติที่แตกต่างกันไป^๔

^๑ กองทัพบก, ประมวลวินัยทหาร (ลพบุรี : โรงพิมพ์ศูนย์การทหารราบ, ๒๕๐๘), หน้า ๓๘๖.

^๒ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์, "โอวาทในพิธีกระทำสัตย์ปฏิญาณตนต่อธงไชยเฉลิมพล ๘ พฤศจิกายน ๒๕๐๕," ใน ประมวลสุนทรพจน์จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พ.ศ. ๒๕๐๕ - ๒๕๐๖, คณะรัฐมนตรี จัดพิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ อาพณา จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์วัดเทพศิรินทราวาส วันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๐๗ (พระนคร : โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, ๒๕๐๗) หน้า ๘๑๖.

^๓ Jin Vibhatarass, "The Military in Thai Politics : A Study of Military Leadership in Thailand," p. 39.

^๔ David Krech, Individual in Society (New York : MC Graw Hill Book Co, 1962), p. 69.

เมื่อทหารได้รับการฝึกอบรมให้เป็นผู้นำผู้จักคัสใจ และการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า^๑ ตลอดจนทำให้มีความรู้สึกกับฝักขบต่อความมั่นคง ความสงบเรียบร้อย และความปลอดภัยของประเทศ^๒ ทั้งนี้เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่ทหารเห็นว่ายังผลกระทบกระเทือนต่อความมั่นคง ความสงบเรียบร้อย และความปลอดภัยของประเทศ ทหารจึงมีความรู้สึกว่าเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของคนที่ จะเข้าไปแก้ไขสถานการณ์นั้น^๓

ทหารเป็นบุคคลที่รักเกียรติยศและศักดิ์ศรีของตนเป็นอย่างยิ่ง^๔ ทั้งนี้เมื่อรู้สึกว่าฐานะและศักดิ์ศรีของตนได้รับความกระทบกระเทือน ด้วยการถูกลดฐานะหรือถูกดูหมิ่นเหยียดหยาม หรือเกิดกลุ่มอิทธิพลอื่นมาแข่งขันกับฝ่ายทหาร ทหารจึงเห็นความจำเป็นที่ต้องกอบกู้สถานะและเกียรติยศของตนกลับคืนมา

ด้วยแรงผลักดันดังกล่าวนี้เอง เป็นผลให้ทหารวางเฉยอยู่ไม่ได้ต่อเหตุการณ์หรือสภาพการณ์ที่เกิดขึ้น และถือว่าเป็นความถูกต้องที่จะเข้าไปแก้ไขสถานการณ์ดังกล่าว สิ่งเหล่านี้แหละคือพลังจูงใจหรือแรงผลักดันภายในที่สนับสนุนให้ทหารเข้ามามีบทบาททางการเมือง

^๑ Jin Vibhatakarasa, "The Military in Politics A Study of Military Leadership in Thailand," p. 207.

^๒ Ibid., p. 39, 261.

^๓ David Wilson, "The Military in Thai Politic," in The Role of Military in Underdeveloped Countries, ed. John J. Johnson (New Jersey : Princeton University Press, 1962), p. 271.

^๔ Jin Vibhatakarasa, The Military in Politics : A Study of Military Leadership in Thailand, " p. 262.

ดังนั้นเมื่ออำนาจทางการเมืองเกิดช่องว่างขึ้นมา ด้วยลักษณะและพลังใจ
ดังกล่าวข้างต้น ยังผลให้ทหารพร้อมที่จะก้าวเข้าไปมีบทบาทในช่องว่างนั้นทันที^๑

ในบรรยากาศทางการเมืองของไทยนั้น กองทัพอากาศที่ ๑ มีความสำคัญยิ่ง
โดยมีกองพลที่ ๑ เป็นศูนย์กลางการ^๒ ทั้งนี้เพราะกิจกรรมต่าง ๆ ที่ดำเนินไปเพื่อ
การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองนั้นมักจะเป็นไปเฉพาะในเมืองหลวงเท่านั้น ดังนั้น
แม่ทัพภาคที่ ๑ หรือผู้บัญชาการกองพลที่ ๑ จึงมีบทบาทสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงทาง
การเมืองหรือรักษามรรยาการทางการเมืองแบบเดิมไว้ ทั้งนี้สุดแล้วแต่ผู้ที่ดำรง
ตำแหน่งแม่ทัพภาคที่หนึ่ง และผู้บัญชาการกองพลที่ ๑ มีจิตใจโอนเอียงเข้ากับฝ่ายใด

จากชีวประวัติของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์^๓ ได้ชี้ให้เห็นว่า นับแต่รัฐประหาร
๒๔๙๐ เป็นต้นมา จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้รับมอบหมายให้ดำรงตำแหน่งที่มีความ
รับผิดชอบในการคุมกองกำลังที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพฯ ดังนั้นจึงมีบทบาทที่สำคัญในการเปลี่ยน
แปลงทางการเมืองและรักษาเสถียรภาพทางการเมืองของรัฐบาล ตำแหน่งเหล่านี้ได้
มีส่วนช่วยผลักดันให้ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก้าวสู่สภาวะผู้นำทางการเมืองในระยะ
เวลาต่อมา

^๑ สฤษดิ์ ชีวเวคิน, "ทหารไทยในรอบ ๒๕ ปี" รัฐศาสตร์สาร ๓ (มีนาคม -
เมษายน ๒๕๑๖) : ๑๕.

^๒ อุดลย์ กอวัฒนา, "ทหารกับพัฒนาทางการเมือง : ศึกษาเฉพาะกรณีไทย
พม่า อินโดนีเซีย" วารสารสังคมศาสตร์ ๔ (๒ เมษายน ๒๕๑๔) : ๑๘๒.

^๓ อัจฉิก ดวงสว่าง (รวบรวม), "ประวัติชีวิต พนม จอมพลสฤษดิ์
ธนะรัชต์ ใน ประวัติและผลงานของ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ หน้า ๔๑ - ๔๗.

เหตุการณ์ทางการเมือง และตำแหน่งต่าง ๆ ของ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์

(รัฐประหาร ๒๔๙๐ - ๒๔ มกราคม ๒๕๐๒)

รัฐประหาร ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐	ผู้บังคับกรมทหารราบที่ ๑ รักษาพระองค์ ผู้บัญชาการมณฑลทหารบกที่ ๑
กบฏ ๑ ตุลาคม ๒๔๙๑	ผู้บัญชาการกองพลที่ ๑
กบฏ "ระบบสังหารของอองซาน" (๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๒)	"
กบฏ "วังหลวง" (๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๒)	"
กบฏ "แมนฮัตตัน" (๒๙ มิถุนายน ๒๔๙๔)	แม่ทัพกองทัพภาคที่ ๑ และผู้บัญชาการกองพลที่ ๑ ผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบก แม่ทัพภาคที่ ๑ และ ผู้ช่วยผู้บัญชาการภาคทหารบกที่ ๑
๘ เมษายน ๒๔๙๕	รองผู้บัญชาการทหาร แม่ทัพภาคที่ ๑ และ ผู้บัญชาการภาคทหารบกที่ ๑
๒๓ มิถุนายน ๒๔๙๗	ผู้บัญชาการทหารบก
๑ มกราคม ๒๔๙๙	ไคร้พระราชมานเลือนยศเป็นจอมพล
๒ มีนาคม ๒๕๐๐	ผู้บัญชาการฝ่ายทหาร (มีอำนาจดำเนินการสั่ง ใช้กำลังกองทัพบก เรือ อากาศ และตำรวจ เพื่อป้องกันและปราบปรามการก่อกวนไม่ สงบเรียบร้อย)

เหตุการณ์ทางการเมือง และตำแหน่งต่าง ๆ ของ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (ต่อ)
รัฐประหาร ๒๔๙๐ - ๒๕ มกราคม ๒๕๐๒)

๑๒ มีนาคม ๒๕๐๐	ยกเลิกตำแหน่งผู้บัญชาการฝ่ายทหาร
๒๗ กันยายน ๒๕๐๐	ผู้บัญชาการทหารสูงสุด
๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑	หัวหน้าคณะปฏิวัติ
๒๕ มกราคม ๒๕๐๒	นายกรัฐมนตรี

ที่มา : อจตติก กวงสว่าง (รวบรวม), "ประวัติชีวิต อาณา จอมพลสฤษดิ์
ธนะรัชต์," ใน ประวัติและผลงานของ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์, หน้า ๔๑ - ๖๗.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข) บุคคลิกภาพความเป็นผู้นำ

ถึงแม้ว่าทหารจะมีโอกาสและมีปัจจัย^๑ ใช้ใช้อำนวยให้เข้ามามีบทบาท และมีอำนาจทางการเมืองเพียงใดก็ตาม แต่มีใ้หมายความว่า ผู้นำฝ่ายทหารทุกคนจะ ประสบผลสำเร็จจนเวทีการเมืองเสมอไป แต่ทั้งนี้จะต้องมีส่วนประกอบที่สำคัญอีก ประการหนึ่งก็คือ บุคคลผู้^๒มีบุคคลิกภาพของความเป็นผู้นำที่สามารถบังคับและโน้มน้าว จิตใจของบุคคลทั่วไปให้ยอมเชื่อฟังและปฏิบัติตามได้หรือไม่

ตลอดระยะเวลาที่ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในเหตุการณ์ทางการเมือง นับตั้งแต่รัฐประหาร ๒๔๙๐ เป็นต้นมา จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้แสดงให้เห็นถึงศักยภาพและประชาชนเห็นถึงความสามารถในการตัดสินใจแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้าด้วยความฉับไว และเด็ดขาด เช่น เมื่อคราวรัฐประหาร ๒๔๙๐ นั้น พล.อ. หลวงอดุลยเดชจรัส ได้วิ่งรถเดี่ยวไล่ทหารกลับเข้าหน่วย รวมทั้งทหารใต้บังคับบัญชาของ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ด้วย จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ใช้วาทะศิลป์และความฉับไวแก้ไขสถานการณ์ในครั้งนั้น^๒ หรือเมื่อครั้งที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ อำนวยกรให้ฝ่ายทหารยึดวังหลวงกลับคืนมาจากฝ่ายกบด เมื่อคราวปราบกบดวังหลวง เมื่อเห็นว่าฝ่ายกบดยอม

^๑ Department of the Army, Leadership (Washington : United States Department Printing Office, 1961), p. 3. อ้างจาก ทินพันธุ์ นาคตะ, "พุทธปรัชญากับการเสริมสร้างลักษณะผู้นำ," วารสารสังคมศาสตร์ ๔(มกราคม ๒๕๐๕) : ๑.

^๒ อัจฉิก ดวงสว่าง (รวบรวม), "ประวัติชีวิต อาณา จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์," ใน ประวัติและผลงานของ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์, หน้า ๔๕.

จำนวนและทำการต่อต้านอย่างหนัก จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้บัญชาการอย่างเฉียบพลัน
ให้ใช้กำลังรุดตันทะลุปรดระดมยิงประตู่กำแพงพระบรมมหาราชวัง โดยมีได้คำนึงถึงการตอบโต้
อย่างรุนแรงจากฝ่ายกบฏแต่ประการใด จนในที่สุดฝ่ายกบฏยอมจำนน* หรือเมื่อครั้งที่
นิสิต นักศึกษา และประชาชน เดินขบวนเมื่อวันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๐๐ เพื่อคัดค้านการ
เลือกตั้ง "สกปรก" เมื่อวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๐ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ สามารถ
ป้องกันมิให้เกิดเหตุการณ์ปะทะกันระหว่างคลื่นขบวนของประชาชนและทหารที่รักษาการณ์
อยู่บนเชิงสะพานมัสยิดไพฑูริย์^๒ ตลอดจนการที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ กล้าเป็น
ตัวแทนของรัฐบาลออกมาเผชิญหน้ากับประชาชนที่เดินขบวนมาถึงท่าเนียบ^๓ เป็นต้น การ
แสดงออกในเหตุการณ์ทำนองขุขี้เช่นนี้ และความสามารถในการแก้ไขและคลี่คลาย
เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ทันที่ นอกจากจะช่วยเสริมสร้างความศรัทธาความเชื่อมั่นและ
ความน่าเกรงขามให้เกิดขึ้นในตัวจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ แล้ว ยังช่วยสนับสนุนความเป็น
ผู้นำให้แก่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ยิ่งขึ้นด้วย

นอกจากนี้เมื่อจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้แสดงให้เห็นถึงความ
บริสุทธิ์ใจของตนเองว่าไม่ได้มีส่วนร่วมทุจริตในการเลือกตั้ง เมื่อวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์
๒๕๐๐ โดยยอมรับกับประชาชนอย่างเปิดเผยว่า "การเลือกตั้งในครั้งนี้น่าสกปรก"^๔
ทั้งก่อนการเลือกตั้ง จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในฐานะผู้บัญชาการทหารบกอนุญาตให้ทหาร

* ไทน้อย (นามแฝง), ประชาธิปไตย ๔๒ ปี, หน้า ๒๑.

^๒ สารเสรี (๓ มีนาคม ๒๕๐๐) : พิมพ์ไทย (๓ มีนาคม ๒๕๐๐) : ๑

^๓ เรื่องเดียวกัน.

^๔ สยามนิกร (๓ มีนาคม ๒๕๐๐) : ๑

ทุกคนลงคะแนนเลือกตั้งได้โดยเสรี ภายใต้การพิจารณาของตนเอง โดยไม่ต้องเกรงกลัวอิทธิพลของผู้ใด^๑ ทำให้สัมภาชนิกวัยเนื้อหาท่านองคังกล่าวในหน้าหนังสือพิมพ์เช่นนี้ แสดงให้ประชาชนเห็นถึงความจริงใจว่าจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นั้น มิได้เห็นชอบหรือมีส่วนสนับสนุนให้มีการทุจริตในการเลือกตั้งแต่อย่างใด ทั้งพยายามอย่างยิ่งที่จะให้การเลือกตั้งครั้งนี้เป็นไปอย่างยุติธรรมที่สุด ความจริงใจและความบริสุทธิ์ใจที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้แสดงออกมากังกล่าวได้ช่วยสนับสนุนให้ประชาชนเกิดความศรัทธาในตัวจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ยิ่งขึ้น

ประกอบกับเมื่อประชาชนไม่พอใจที่จอมพล ป.พิบูลสงคราม มิได้แสดงให้เห็นว่ารับผิดขอต่อการทุจริตในการเลือกตั้งครั้งนี้ (๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๐) และยังคงคือตั้งจัดตั้งรัฐบาลขึ้นตามผลการเลือกตั้ง โดยไม่ฟังเสียงคัดค้านจากประชาชน ที่ขอให้การเลือกตั้งครั้งนี้เป็นโมฆะ และให้สอบสวนผู้ที่มีส่วนร่วมทุจริตในการเลือกตั้งครั้งนี้^๒ ดังนั้นประชาชนจึงเรียกร้องให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นผู้จัดการในเรื่องนี้ด้วย การเดินทางพบจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ถึงที่บ้านพักสี่เสาเทเวศร์ เพื่อเรียกร้องให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จัดการอย่างหนึ่งอย่างใดให้แก่กษัตริย์^๓

คะแนนนิยมที่ประชาชนให้แก่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทั้งก่อนการเลือกตั้งและหลังการเลือกตั้ง จนถึงการทำรัฐประหาร ๒๕๐๐ ได้ช่วยเสริมสร้างความเป็นผู้นำให้แก่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในสายตาประชาชนยิ่งขึ้น

ถึงแม้ว่าคะแนนนิยมของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จะตกไปบ้าง นับตั้งแต่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จัดตั้งพรรคการเมืองขึ้น และเข้าดำรงตำแหน่งหัวหน้าพรรค โดยไม่ฟัง

^๑ The Bangkok Post (February 26, 1957) : 1

^๒ พิมพ์ไทย (๓ มีนาคม ๒๕๐๐) : ๑

^๓ สยามรัฐ (๑๗ กันยายน ๒๕๐๐) : ๑

เสียงคัดค้านจากประชาชน (ดังที่ไค้ศึกษามาแล้วในตอนต้น) จนกระทั่งจอมพลสฤษดิ์
 ณะรัชต์ ตักสินใจทำรัฐประหารอีกครั้งหนึ่ง เมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑ และไค้จัดตั้ง
 รัฐบาลเป็นที่เรียบร้อย เมื่อวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๒ เป็นต้นมา แต่เมื่อจอมพลสฤษดิ์
 ณะรัชต์ ไค้แสดงให้ประชาชนเห็นว่า* คนนั้นมีไค้ทอดทิ้งประชาชนโดยอยู่ร่วมกับ
 ประชาชนเมื่อเกิดภัยพิบัติต่าง ๆ ตลอดจนมีความกระตือรือร้นและตั้งใจจริงที่จะทำงาน
 เพื่อความผาสุกของประชาชนอย่างแท้จริง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเอาจริงเอาจังกับ
 การเยี่ยมเยียนประชาชนตามที่ต่าง ๆ อย่างไม่มีพิธีรีตอง แม้แต่ในท้องถิ่นที่ทางคมนาคม
 ไปไม่ถึง และได้มีโอกาสเข้าไปคลุกคลีกับประชาชน เพื่อทราบปัญหา ความเดือดร้อน
 และความต้องการของพวกเขา ตลอดจนได้บัญชาการให้ส่วนราชการต่าง ๆ แก้ไขปัญหา
 เฉพาะหน้า และความเดือดร้อนของประชาชนด้วยความรวดเร็วและทันใจ สิ่งเหล่านี้
 เป็นที่กล่าวขวัญยกย่องโดยทั่วไป ซึ่งเป็นการเสริมสร้างความเป็นผู้นำให้แก่จอมพลสฤษดิ์
 ณะรัชต์ ในสายตาประชาชนไค้ก็อีกทางหนึ่ง แต่จะมีสักกี่มากน้อยที่คิดว่าการกระทำ
 ดังกล่าวอาจเป็นการเรียกร้องความชอบธรรมในอำนาจการเมือง การปกครองจาก
 ประชาชนก็ได้

ขอให้พี่น้องร่วมชาติทุกท่านไค้โปรดวางใจเถอะว่า รัฐบาลซึ่งข้าพเจ้าเป็นนายกรัฐมนตรี
 อยู่นี้จะสามารถนำชาติ และพี่น้องประชาชนชาวไทยที่รักก้าวไปสู่อนาคต
 อันสดใสได้ และข้าพเจ้าขอรับรองต่อท่านทั้งหลายว่า เมื่อถึงคราวที่ชาติชาติ
 คัมขื่นแล้ว ข้าพเจ้าจะถอดคอรวมเป็นรวมตายกับพี่น้องชาวไทย...เอาเลือดหัวใจ
 แด่นคินใจโดยไม่เสียดายชีวิตแม้นคินคินเดียว...ข้าพเจ้ามีความเจ็บช้ำน้ำใจไม่นอย
 กวาเพื่อนร่วมชาติที่รักทั้งหลาย...ข้าพเจ้าขอกล่าวกับท่านด้วยน้ำตา...น้ำตาของ
 ลูกผู้ชาย ของเลือด ของความคั่งแค้น และการผูกใจเจ็บไปทั่วชีวิต ทั้งชาตินี้และ

*เป็นที่ปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์อยู่ตลอดเวลา นับตั้งแต่จอมพลสฤษดิ์
 ณะรัชต์ เข้ามาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี จนกระทั่งถึงแก่อสัญกรรม.

ชาติหน้า... น้ำตามันได้ช่วยไห้คนฉลาดขึ้น และได้อะไรคืนมู นอกจากความพยายาม ความสามัคคี ความงูมรอบคอบ ความอดกลั้นที่กล้าเผชิญกับความสูญเสีย พรอมทั้งรวมกำลังกาย กำลังใจ กำลังความคิด เพื่อไ้ชาติที่รักของเรา แฉียงแกร่งมีนกงดูวดีขึ้น... เราของกล้าสู้ ต้องยืมรับศอภัยที่มาถึงตัวเรา^๑

ข้าพเจ้าได้ไห้สัจจวจาไว้ศอหนาเพื่อนรวมตายทั้งหลายในวันที่ทำกรปฏิบัติ เมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑ ว่า ความตายของประชาชน คือ ยอดแห่งความปรารถนาของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าของครวกรว่าค่าเนนการต่าง ๆ รวมทั้งการออกเดินทางไปเยี่ยมเยียนพี่น้องราษฎรยังทองถิ่นทั้งหลาย... โดยเฉพาอยู่ยงยิ่งในทองถิ่นทุรกันการที่ไม่มีผู้ใดของกรจะไปกวย ข้าพเจ้าถือวว่าเป็นทองถิ่นที่ข้าพเจ้าจะไปดูไห้ถึงไห้ใด ทั้งนี้เพราะข้าพเจ้าคิดว่า พี่น้องในทองถิ่นเหล่านี้ควรจะคงได้รับความทวยเหลือมากกว่าผู้อื่น^๒

จวจาทะศีลป้ในท่านองดังกล่าวข้างคนนี พรอมควยนำเสียงที่แสดงถึงความเดือดขาด และมีใจตนเอง สามารถชักจูงจิตใจไห้ผู้ฟังมีความรู้สึกว่า จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ กล่าวออกมาอย่างจริงใจและหนักเนน พรอมที่จะพลีชีวิตเพื่อปฏิบัติตามคำพูดที่ใดกล่าวไว้ ควยพรสวรรคตดังกล่าวนีได้ทวยเสริมสร้างไห้ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มีลักษณะผู้นำที่มีอำนาจกรองจิตใจคนโดยทั่วไป พรอมทั้งเต็มใจที่จะยกย่องจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ใ้เป็นผู้นำของพวกเขา

เมื่อจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ แสดงไห้ประชาชนเห็นว่าจำเป็นอย่างยิงที่จะต้องใช้ความเดือดขาดจัดการอย่างหนึ่งอย่างใด (เช่น เมื่อครวที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์

^๑จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์, "คำปราศรัยคตปราสาทเขาพระวิหาร ๔ กรกฎาคม ๒๕๐๕," ใน ประมวลสุนทรพจน์จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พ.ศ. ๒๕๐๕ - ๒๕๐๖, หน้า ๖๘๖.

^๒จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์, "คำกล่าวในพิธีวางศิลาฤกษ์อาคารมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ๒ ตุลาคม ๒๕๐๕," ใน ประมวลสุนทรพจน์ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พ.ศ. ๒๕๐๕ - ๒๕๐๖, หน้า ๗๕๕.

ทัศนียภาพชีวิตของผู้คนที่ในข้อหาว่างเพิง) จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ประกาศ
ยืนยันให้ประชาชนทราบว่า จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ขอรับผิดชอบในสิ่งที่ทำไปนั้นแต่เพียง
ผู้เดียว โดยไม่คำนึงว่าการกระทำนั้นจะเป็นการกระทำที่ถูกต้องหรือผิดก็ตาม แต่ทั้งนี้เพื่อ
ความผาสุกของประชาชน และความสงบเรียบร้อยของประเทศเป็นสำคัญ การกระทำ
และการแสดงออกในลักษณะดังกล่าวยังผลให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นผู้นำที่ไม่มีผู้ใด
กล้าปฏิเสธได้

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ด้วยลักษณะผู้นำที่มีอำนาจครองใจคน(Charismatic
Leader) และสามารถบังคับและโน้มน้าวจิตใจของคนทั่วไปให้ยอมเชื่อฟัง และปฏิบัติ
ตามได้อย่างน่านับถือศรัทธา เป็นส่วนเกื้อหนุนที่สำคัญประการหนึ่งที่ยังผลให้ จอมพลสฤษดิ์
ธนะรัชต์ ประสบผลสำเร็จในการก้าวเข้ามาใช้อำนาจและบทบาททางการเมือง ทั้งยัง
ช่วยสนับสนุนต่อเสถียรภาพทางการเมือง การปกครองของรัฐบาลชุดจอมพลสฤษดิ์
ธนะรัชต์ ได้อีกทางหนึ่ง

ข้าพเจ้าขอเรียนต่อพี่น้องชาวไทยทั้งหลายอีกครั้งหนึ่งว่า ความเจ็บช้ำ
เท่านั้นที่จะเป็นเครื่องจรรโลงประเทศเจริญรุ่งเรือง การจะควรหรือไม่,
ประการใด ข้าพเจ้าไม่คำนึงถึง ข้าพเจ้าคำนึงอยู่ทุกลมหายใจเขาออกแต่
เพียงว่า ความผาสุกของพี่น้องชาวไทยทั้งมวล คือยอดปรารถนาของข้าพเจ้า
เหนือสิ่งอื่นใดทั้งสิ้น ข้าพเจ้าจึงตัดสินใจกระทำการในครั้งนี้ และข้าพเจ้า
ขอรับผิดชอบแก่ผู้เดียว หากพึงมี

กรมประชาสัมพันธ์, "คำแถลงการณ์ของคณะปฏิวัติ" ชาวในประกาศคำ
วันที่ ๖ พฤศจิกายน ๒๕๐๑ วิทยสารประจำวัน ๒๕๔ (๗ พฤศจิกายน ๒๕๐๑) : ๒.
" _____ ", "สาส์นจากจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์" ชาวในประเทศ
ภาคเช้า วันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๐๑ วิทยสารประจำวัน ๑๕๔ (๓ พฤศจิกายน ๒๕๐๑)
: ๒.

ค) การเกิดขึ้นสถาบันพระมหากษัตริย์

สถาบันพระมหากษัตริย์ เป็นสถาบันที่ติดอยู่กับสังคมไทยมาแต่โบราณกาล ถึงแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔๗๕ ซึ่งยังผลให้ฐานะและพระราชอำนาจขององค์พระมหากษัตริย์ลดลงบ้าง แต่ในจิตใจของคนไทยแล้ว องค์พระมหากษัตริย์มิได้ลดความสำคัญลงเลย

เมื่อจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้แสดงให้ประชาชนเห็นว่า ถึงแม้ว่าจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จะทำการปฏิวัติเพื่อล้มล้างรัฐบาลภายในระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข แต่ก็ยังคงเทิดทูนและให้ความสำคัญต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ด้วยการประกาศคำสัตย์ปฏิญาณในทันทีที่การปฏิวัติว่า

ในการปฏิวัติครั้งนี้ ถึงหากจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงสถาบันแห่งชาติในทางหนึ่งทางใดบ้าง แต่สิ่งซึ่งคณะปฏิวัติจะไม่ยอมให้มีการเปลี่ยนแปลง ก็ระบอบที่พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขของรัฐ^๑

พระมหากษัตริย์ทรงเป็นสัญลักษณ์ของชาติ และทรงเป็นมิ่งขวัญของประชาชน...พระมหากษัตริย์กับชาติไทยจะแยกจากกันมิได้^๒

การยึดอำนาจครั้งนี้ ก็เพื่อรักษาสถาบันที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขแห่งรัฐให้ดำรงคงอยู่ตลอดไป^๓

^๑"ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๑๑," ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๗๕ ตอนที่ ๔๕ (๒๒ ตุลาคม ๒๕๐๑) : ๑.

^๒"ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๔," ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๗๕ ตอนที่ ๔๑ (๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑) : ๑๒

^๓"ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๒," เรื่องเดียวกัน : ๕

จากคำปฏิญาณนี้ ประกอบกับการที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้แสดงให้เห็นที่ปรากฏแก่สายตาประชาชนโดยทั่วไปว่า จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มีจิตใจที่จะยึดมั่นและเทิดทูนองค์พระมหากษัตริย์ด้วยใจจริง ประจักษ์พยานดังกล่าวจะเห็นได้จากภาพที่ผ่านสายตาประชาชนทั้งทางโทรทัศน์และหนังสือพิมพ์ในสมัยนั้น สิ่งเหล่านี้ช่วยเกื้อหนุนความนิยมของประชาชนและความเป็นผู้นำของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ให้เพิ่มมากขึ้น

ยิ่งกว่านั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังได้ทรงมีพระราชดำรัสเป็นกรณีพิเศษ สรรเสริญและชมเชยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ แก่ประชาชนเป็นการส่วนพระองค์ว่า "ในระหว่างที่เราอยู่ต่างประเทศก็รู้สึกว่าจะขอใ้ใจนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีที่ได้ทำงานอย่างเข้มแข็งอยู่ตลอดเวลา ขอชักชวนให้ชาวไทยให้นายกรัฐมนตรีสักครั้งหนึ่ง... เป็นการขอใ้ใจที่ปกกรองประเทศช่วยกันให้มีความสุขสบาย"^๑

คำชมเชยที่ทรงกล่าวต่อหน้ามหาชนดังกล่าวช่วยเสริมสร้างความเชื่อถือและความไว้วางใจให้แก่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะคนไทยนั้นต่างยึดมั่นในองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาก จึงมักให้ความสำคัญต่อพระราชดำรัสยิ่งเป็นพระราชดำรัสพิเศษด้วยแล้ว ความสนใจก็มีมากขึ้นเป็นทวีคูณ ดังนั้นเมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระมหากรุณาให้ความยกย่องและชมเชย จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นการส่วนพระองค์ จึงเพิ่มคะแนนนิยมให้แก่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ยิ่งขึ้นด้วย

ข. การรักษาอำนาจทางการเมือง โดยการเสริมสร้างสภาวะผู้นำโดยทางนิตินัย

ดังที่มีผู้กล่าวว่า ปัญหาที่จะต้องพิจารณาควบคู่ไปกับการเมือง การปกครอง

^๑กรมประชาสัมพันธ์, "พระราชดำรัสต่อประชาชนที่มาเข้าทูลละอองธุลีพระบาท" ชาวในประเทศภาคค่ำ วันที่ ๑๘ มกราคม ๒๕๐๔ วิทยุสารประจำวัน ๑๓(มกราคม ๒๕๐๔) : ๘.

ของไทยก็คือ บัญชาการเสริมสร้างรากฐานอำนาจทางกาวเมืองของผู้ปกครอง^๑ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในฐานะผู้ที่เข้ามาปกครองและรับผิดชอบสถานการณ์ของบ้านเมืองในระยะเวลาหนึ่ง ก็ดูเหมือนว่าจะตระหนักถึงความจำเป็นดังกล่าว และใฝ่แสวงหากลไกบางประการที่จะช่วยเสริมสร้างอำนาจทางการเมืองให้มั่นคงยิ่งขึ้น ถึงแม้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จะมีทรัพยากรทางกาวเมืองหลาย ๆ ประการที่เอื้ออำนวยต่อความมั่นคงทางการเมืองอยู่แล้ว อาทิเช่น โอกาสที่เอื้ออำนวยต่อการเข้ามามีบทบาทและอำนาจทางการเมือง อำนาจสั่งการใช้กำลังในฐานะผู้บัญชาการทหารสูงสุด และอธิบดีกรมตำรวจ อีกทั้งบุคลิกภาพของความเป็นผู้นำที่สร้างศรัทธา ความเชื่อมั่น และความเกรงกลัวให้แก่ประชาชน แต่สิ่งเหล่านี้ก็ยังไม่เพียงพอ จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ปกครองจะต้องเสริมสร้างสถานะผู้นำโดยทางนิติบัญญัติขึ้น ทั้งนี้เพื่อหาความชอบธรรมอันเป็นเครื่องค้ำจุน สติยภาพทางการเมือง การปกครอง ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และการปฏิวัติ เมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑ ให้มั่นคงไว้

ได้มีผู้ให้ความหมายผู้นำโดยทางนิติบัญญัติ (Legal Leader) ไว้ว่า คือผู้นำที่สามารถใช้อำนาจปกครองบังคับบัญชาได้ตามตัวบทกฎหมาย และมีความชอบธรรมที่จะใช้อำนาจวินิจฉัยสั่งการ (Decision Making) ตามกฎหมาย ซึ่งยังผลให้ผู้ที่อยู่ใต้ปกครองต้องยอมจำนนต่ออำนาจและยอมเชื่อฟังคำสั่งอันเนื่องมาจากไม่อาจฝ่าฝืนกฎหมายได้^๒

✓ ^๑ พงศ์เทัญ ศกุนตลาภย์, ประชาธิปไตยกับกระบวนการเมืองในประเทศไทย (พระนคร : โรงพิมพ์สมาคมสังคมนศาสตร์แห่งประเทศไทย ๒๕๑๒), หน้า ๓.

^๒ ชูบ กาญจนประกร, "หัวหน้างาน" รัฐประศาสนศาสตร์ ๒ (ตุลาคม ๒๕๐๔) : ๒๒๘.

๑. อำนาจปฏิวัติ

จากคำพูดของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่แฟรงก์ คาร์ลิงค์ ยกมาอ้างในหนังสือของเขาตอนหนึ่งว่า "ใครก็ทำการปฏิวัติได้ แต่ปัญหาก็คือ เมื่อทำการปฏิวัติแล้ว จะทำให้ประชาชนยอมรับได้อย่างไร" ^๑ ดังนั้น ในทันทีที่ทำการปฏิวัติ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จึงได้ร่างประกาศคณะปฏิวัติขึ้นมาถึง ๕๗ ฉบับ ^๒ เพื่อเป็นกฎหมายให้ประชาชน ยึดถือปฏิบัติ ด้วยการกำหนดไว้ว่า "คำสั่งของหัวหน้าคณะปฏิวัติเป็นกฎหมาย" ^๓ ซึ่งทุกคน จะต้องเชื่อฟังคำสั่งของหัวหน้าคณะปฏิวัติแค่เพียงผู้เดียว ^๔ จนกว่าจะมีการประกาศใช้ ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร และมีการแต่งตั้งคณะรัฐมนตรีเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ^๕

^๑ Frank Darling, "Modern Politics in Thailand," The Review of Politics x(April, 1968): 171.

^๒ "ประกาศคณะปฏิวัติ ๕๗ ฉบับ" ราชกิจจานุเบกษา (ฉบับพิเศษ) เล่มที่ ๗๕ ตอนที่ ๔๑ เล่มที่ ๗๖ ตอนที่ ๑๖ (๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑ - ๒๕ มกราคม ๒๕๐๒).

^๓ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ "คำแถลงในโอกาสที่สภาร่างรัฐธรรมนูญ เริ่มงานร่างรัฐธรรมนูญ วันที่ ๓๐ มีนาคม ๒๕๐๔" ใน ประมวลสุนทรพจน์จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์, หน้า ๔๖๗.

^๔ "ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๑" ราชกิจจานุเบกษา (ฉบับพิเศษ) เล่มที่ ๗๕ ตอนที่ ๔๑ (๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑) : ๒

^๕ มาตรา ๑๖ แห่งธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร ได้บัญญัติไว้ว่า ก่อนตั้งคณะรัฐมนตรี หัวหน้าคณะปฏิวัติปฏิบัติหน้าที่ทั้งของคณะรัฐมนตรีและนายกรัฐมนตรีในเวลาเดียวกัน.

"มาตรา ๑๖ แห่งธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช ๒๕๐๒" ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๗๖ ตอนที่ ๑๗ (๒๕ มกราคม ๒๕๐๓) : ๗.

แต่เพื่อให้ประชาชนเห็นว่าอำนาจปฏิวัตินี้เป็นความชอบธรรมที่จะนำไปใช้
เป็นกฎหมายได้ ก่อนอื่นจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ชี้ให้ประชาชนเห็นถึงความจำเป็นที่
จะต้องทำการปฏิวัติโดยออกแถลงการณ์แก่ประชาชนว่า

การปฏิวัติครั้งนี้ ทำด้วยความจำเป็นที่สถานการณ์ภายในและภายนอกที่ร้ายถึง
เกินขีด เป็นภัยใหญ่หลวงแก่ประเทศไทย ไม่สามารถแก้ไขด้วยวิธีอื่น และไม่สามารถ
หลีกเลี่ยงไปใช้วิธีใดใดนอกจากการยึดอำนาจและทำการปฏิวัติในทาง
ที่เหมาะสม

ในขณะเดียวกัน เพื่อมิให้ประชาชนปฏิเสธอำนาจปฏิวัตินี้ จอมพลสฤษดิ์
ธนะรัชต์ จึงได้ประกาศใช้กฎอัยการศึก^๒ ทั่วประเทศ และให้ลดความตึงเครียด
ทหาร^๓ และยังใช้วิธีการเซ็นเซอร์หนังสือพิมพ์^๔ เพื่อป้องกันการเสนอข่าวที่อาจจะชัก
ชวนให้เกิดปฏิกิริยาต่อต้านอำนาจปฏิวัติขึ้น รวมทั้งให้ความสำคัญแก่ผู้ถืออำนาจปฏิวัติ
ด้วยการให้อำนาจเด็ดขาด ลงนามในคำสั่งประหารชีวิตแก่ผู้ที่คณะปฏิวัติเห็นว่ายังความ
เดือดร้อนให้แก่ประชาชนได้ในทันที เช่น ลงนามในคำสั่งประหารชีวิตผู้ที่ต้องคดีในข้อหา
ลอบวางเพลิง^๕ เป็นต้น

^๑"ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๔" ราชกิจจานุเบกษา (ฉบับพิเศษ) เล่มที่ ๗๕
ตอนที่ ๘๑ (๒๑ ตุลาคม ๒๕๐๑) : ๑๐.

^๒"ประกาศกฎอัยการศึก" เรื่องเดียวกัน : ๑๗.

^๓"ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๑๖," ราชกิจจานุเบกษา (ฉบับพิเศษ) เล่มที่ ๗๕
ตอนที่ ๘๕ (๒๗ ตุลาคม ๒๕๐๑) : ๓.

^๔"ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๑๗," เรื่องเดียวกัน : ๗.

^๕"ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๒๔," ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๗๕ ตอนที่ ๘๑
(๓ พฤศจิกายน ๒๕๐๑) : ๔ - ๗.

นอกจากนี้ เพื่อแสดงให้เห็นว่าอำนาจปฏิวัติที่สามารถนำความ
 มาสู่ประชาชนและจิตใจความเคียดแค้นของประชาชนได้ ในทันทีที่ทำการปฏิวัติ
 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ใช้อำนาจปฏิวัติปรับปรุงสวัสดิการและรักษาสวัสดิภาพของ
 ประชาชนด้วยการประกาศลดค่าเล่าเรียนในโรงเรียนรัฐบาลทุกอัตรา^๑ ลดค่าโดยสาร
 รถประจำทางให้แก่ักเรียนลงเหลือ ๕๕ สตางค์^๒ อีกทั้งยกเลิกค่าโดยสารรถประจำทาง
 แก่พระภิกษุสามเณร และบุตรไปรษณีย์ในเครื่องบิน^๓ ลดและยกเลิกค่าธรรมเนียม
 บางอย่างที่เก็บอยู่ตามกฎหมายและเทศบัญญัติ^๔ ถอลถอนประกาศห้ามลักขโมยและขึ้น
 ราคาสินค้า^๕ อีกทั้งมีบัญชาให้กองทัพเรือจับปลาทะเลมาจำหน่ายให้แก่ประชาชนในราคา

^๑กรมประชาสัมพันธ์, "แถลงการณ์ของคณะปฏิวัติ," ข่าวในประเทศภาคค่ำ
 วันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๐๑ วิทยุสารประจำวัน ๒๒๕ (๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๐๑) : ๓.

^๒เรื่องเดียวกัน : ๘.

^๓เรื่องเดียวกัน.

^๔เช่น ลดค่าสำเนาทะเบียนสำมะโนครัว ค่าแบบพิมพ์รายการเสียภาษี
 โรงเรือนที่ดิน และค่าเก็บอุจจาระ ยกเลิกไม่เก็บใบอนุญาตเร่ขายและค่าตั้งแผงในตลาดสด
 เปิดการรักษายาบาลแก่ประชาชนโดยไม่คิดมูลค่า แจกจ่ายหนังสือเรียนแก่เด็ก
 ยากจน เป็นต้น

^๕กรมประชาสัมพันธ์, "ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๑๘," ข่าวในประเทศ
 ภาคค่ำ วันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๐๑ วิทยุสารประจำวัน ๒๘๑ (๓๐ ตุลาคม ๒๕๐๑) : ๑.

^๕"ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๒," ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๗๕ ตอนที่ ๘๓
 (๒๒ ตุลาคม ๒๕๐๑) : ๒

ถูก^๑ รวมทั้งให้ขายข้าวสารในราคาถูกแก่ประชาชน เป็นต้น^๒ ส่วนในด้านสวัสดิภาพของประชาชน จอมพลสฤษดิ์ ชนระวัชต์ ได้มีคำสั่งคว่ำอำนาจปฏิวัติให้ปราบปรามบุคคลอันชพาลอย่าง เข้มงวดและเด็ดขาด^๓ สั่งห้ามการเสพและการกำเริบ^๔ ตลอดจนสั่งประหารชีวิตผู้ที่เห็นว่ายังความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนได้ในทันที^๕

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า อำนาจปฏิวัติเป็นอำนาจเด็ดขาดที่ช่วยสนับสนุนสถานะผู้นำทางกฎหมายให้แก่จอมพลสฤษดิ์ ชนระวัชต์ โดยไม่มีผู้ใดจะปฏิเสธได้

๒. อำนาจนายกรัฐมนตรีนในสมัยปฏิวัติ

อำนาจและหน้าที่ของหัวหน้าคณะปฏิวัติสิ้นสุดลงตามกฎหมาย ในทันทีที่ได้มีการประกาศใช้ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร ตามคำกราบบังคมทูลแนะนำของหัวหน้าคณะปฏิวัติ เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๐๒^๖ ในระยะเวลาใกล้เคียงกันนั่นเอง

^๑กรมประชาสัมพันธ์, "คำสั่งกองบัญชาการคณะปฏิวัติ" ข่าวในประเทศ ภาคค่ำ วันที่ ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๐๑ วิทยุสารประจำวัน ๒๗๕ (๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๐๑) : ๕.

^๒" _____", "แถลงการณ์คณะปฏิวัติ" ข่าวในประเทศภาคเช้า วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๐๑ วิทยุสารประจำวัน ๒๖๑ (๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๐๑) : ๕

^๓"ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๒๑," ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๗๕ ตอนที่ ๔๕. (๓๐ ตุลาคม ๒๕๐๑) : ๑ - ๒.

^๔"ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๓๗," ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๗๕ ตอนที่ ๑๐๖ (๕ ธันวาคม ๒๕๐๑) : ๑ - ๓.

^๕"ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๒๔," เรื่องเดียวกัน : ๔ - ๗.

^๖"ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช ๒๕๐๒," ราชกิจจานุเบกษา (๒๕ มกราคม ๒๕๐๒) : ๑ - ๘.

พลเอกสุทธิ สุทธิสารพนกร ประธานสภาข้าราชการกรมพล ได้รับสนองพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมแต่งตั้ง จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในรัฐบาลที่จัดตั้งขึ้น เมื่อวันที่ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๒ และในวันรุ่งขึ้นได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าแต่งตั้งคณะรัฐมนตรีตามคำกราบบังคมทูลของนายกรัฐมนตรี ซึ่งได้เลือกสรรบุคคลที่จะเข้าร่วมในคณะรัฐบาลเป็นที่เรียบร้อยแล้ว^๑

ถึงแม้จะมีการแต่งตั้งรัฐบาลและคณะรัฐมนตรีก็ตาม แต่เป็นที่รู้กันโดยทั่วไปว่า จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ยังมีอำนาจเต็มที่ที่จะใช้อำนาจนิติบัญญัติและอำนาจบริหารทั้งที่เคเว็ด วิลสัน ได้กล่าวไว้ในตอนหนึ่งว่า "ในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นั้น อำนาจนิติบัญญัติและอำนาจบริหารขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของนายกรัฐมนตรีแต่เพียงผู้เดียว ซึ่งเป็นการให้อำนาจและความสำคัญแก่ตำแหน่งนี้อย่างหาที่เสมอเหมือนมิได้"^๒

มาตรา ๖ แห่งรัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช ๒๕๐๑ ได้บัญญัติไว้ว่า "ให้สภาข้าราชการกรมพลมีหน้าที่ร่างรัฐธรรมนูญ และให้มีฐานะเป็นรัฐสภาทำหน้าที่นิติบัญญัติด้วย"^๓ ดังนั้นสภาข้าราชการกรมพลและสภานิติบัญญัติในสมัยจอมพลสฤษดิ์

^๑"ประกาศตั้งนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๒," ราชกิจจานุเบกษา (๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๒) : ๑ - ๒.

^๒"ประกาศแต่งตั้งคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๒," ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๗๖ ตอนที่ ๒๓ (๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๒) : ๔.

^๓David Wilson, The United States and the Future of Thailand, (New York, Praeger Publisher, 1970), p. 115.

^๔"มาตรา ๖ แห่งรัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช ๒๕๐๒," ราชกิจจานุเบกษา (๒๔ มกราคม ๒๕๐๒) : ๔.

ชนะรัชต์ จึงเป็นสภาเดียวกัน แต่สภาร่างรัฐธรรมนูญ เป็นสภาที่เกิดขึ้นตามรัฐธรรมนูญ การปกครองราชอาณาจักร อันเนื่องมาแต่คำกราบบังคมทูลของหัวหน้าคณะปฏิวัติ^๑ ซึ่งเป็นบุคคลคนเดียวกับนายกรัฐมนตรี ดังนั้นจึงเท่ากับว่านายกรัฐมนตรีมีส่วนสำคัญในการจัดตั้งสภานิติบัญญัติด้วย

สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ เป็นบุคคลที่หัวหน้าคณะปฏิวัติเห็นชอบ และได้เสนอชื่อให้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าแต่งตั้ง^๒ ทั้งยังเป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้ง^๓ จึงเท่ากับว่าหัวหน้าคณะปฏิวัติหรือนายกรัฐมนตรีรับผิดชอบอย่างเต็มที่ในการแต่งตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นบุคคลคนเดียวกับสมาชิกสภานิติบัญญัติ ยิ่งกว่านั้นในการเลือกสรรบุคคลเข้าดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญนั้น อาจเป็นไปได้ที่จอมพลสฤษดิ์ ชนะรัชต์ จะต้องเลือกจากบุคคลที่มีความสัมพันธ์ภายในวงการเกี่ยวกับคณะปฏิวัติ หรือถึงจะเป็นบุคคลนอกวงการคณะปฏิวัติ ก็เป็นบุคคลที่ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อคณะปฏิวัติแต่อย่างใด ทั้งนี้ สภาร่างรัฐธรรมนูญหรือรัฐสภาในสมัยปฏิวัติจึงทำหน้าที่ในฐานะที่ปรึกษาหรือรับข้อเสนอจากรัฐบาลมากกว่า จะทำหน้าที่ชักจูงตามหน้าที่ของรัฐสภาโดยแท้จริง

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า การมีอำนาจเหนือสภานิติบัญญัติได้อย่างถูกต้องตามรัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช ๒๕๐๒ จึงเป็นทางหนึ่งที่จะช่วยเสริมสร้างสภาวะผู้นำทางนิตินัยให้จอมพลสฤษดิ์ ชนะรัชต์ ยิ่งขึ้น

^๑ เรื่องเดียวกัน : ๑.

^๒ "มาตรา ๗ แห่งรัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร," เรื่องเดียวกัน : ๔.

^๓ เรื่องเดียวกัน.

พลโทแสวง เสนาณรงค์ อธิบดีเลขาธิการนายกรัฐมนตรี และเลขาธิการสำนักนายกรัฐมนตรีในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ไก่กล่าวถึงอำนาจบริหารในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ไว้ว่า "นายกรัฐมนตรีในสมัยปฏิวัตินั้น แม้ว่าอำนาจบริหารโดยทางนิตินัยจะมีลักษณะของความรับผิดชอบร่วมกันอยู่ก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติแล้ว ต้องยอมรับว่า มีความโน้มเอียงไปทางนายกรัฐมนตรี ให้มีอำนาจมากกว่า"^๑ หรือแม้แต่การแต่งตั้งคณะรัฐมนตรี นายกรัฐมนตรีก็เป็นผู้ที่เลือกสรรและเสนอชื่อขุนเกล้าถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาแต่งตั้ง^๒

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นั้น ถึงแม้ว่าในทางนิตินัย นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีจะมีความรับผิดชอบที่จะใช้อำนาจบริหารร่วมกันอยู่ แต่ในทางพฤตินัยต้องยอมรับว่านายกรัฐมนตรีมีแนวโน้มที่จะใช้อำนาจมากกว่า

ยิ่งกว่านั้นในการบริหารราชการแผ่นดินในจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นผู้ริเริ่มงานส่วนใหญ่ซึ่งจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก็ยอมรับในข้อนี้ ดังจะเห็นจากคำกล่าวในตอนหนึ่งว่า "ข้าพเจ้าขอถือสิทธิริเริ่มไว้ในมือ ความคิดริเริ่มส่วนมากที่สุดเป็นของข้าพเจ้าเอง ข้าพเจ้าเป็นคนเริ่มคิดว่าจะทำอะไร"^๓

^๑แสวง เสนาณรงค์, "คณะผู้ช่วยที่ปรึกษาของนายกรัฐมนตรี," วารสารรัฐประศาสนศาสตร์ ๔ (ตุลาคม ๒๕๐๖) หน้า ๒.

^๒"ประกาศคณะรัฐมนตรี วันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๒," ราชกิจจานุเบกษา (๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๒) : ๘.

^๓จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์, "คำปราศรัยในวันชาติ วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๐๒," ใน ประมวลสุนทรพจน์จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พ.ศ. ๒๕๐๒ - ๒๕๐๘, หน้า ๑๖.

หลวงวิจิตรวาทการ ผู้ช่วยและที่ปรึกษาคนสำคัญของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้เคยกล่าวไว้ว่า "พฤติการณ์หนึ่งซึ่งเกิดขึ้นภายหลังการปฏิวัติก็คือ เมื่อตั้งรัฐบาลปฏิวัติขึ้น หัวหน้าคณะปฏิวัติเป็นนายกรัฐมนตรีเอง ภาระในการสร้างนโยบายและการริเริ่มนโยบายส่วนมากที่สุด ตกเป็นภาระของนายกรัฐมนตรี"^๑

แม้แต่ในรายงานความก้าวหน้าของกิจการในรอบปีที่รัฐบาลได้ทำไว้ ยังได้ยืนยันให้เห็นว่า ภาระในการสร้างนโยบายส่วนมากที่สุดตกอยู่กับนายกรัฐมนตรี การริเริ่มนโยบายส่วนมากที่สุดตกเป็นภาระของนายกรัฐมนตรี นายกรัฐมนตรีเป็นผู้ดูแลว่าอะไรควรจะทำก่อนหน้าหลัง รับผิดชอบในเรื่องจัดสรรขั้นตอน และจังหวะของงานด้วยเหตุนี้ จึงมอบสิทธิริเริ่มส่วนมากที่สุดไว้แก่นายกรัฐมนตรี^๒

ด้วยสิทธิดังกล่าวข้างต้นนี้ ในฐานะเป็นผู้ริเริ่มงานต่าง ๆ นั้น ได้ชี้ให้เห็นถึงความเป็นผู้นำของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่ทุกคนต้องยอมรับนับแต่ตัวเอง

มาตรา ๑๗ แห่งธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช ๒๕๐๒ ได้บัญญัติไว้ว่า

ในกรณีที่นายกรัฐมนตรีเห็นสมควรเพื่อประโยชน์ในการระงับ หรือปราบปรามการกระทำอันเป็นการบ่อนทำลายความมั่นคงของราชอาณาจักรหรือราชบัลลังก์ หรือการกระทำอันเป็นการบ่อนทำลายกอกวาน หรือคุกคามความสงบที่เกิดขึ้นภายใน

^๑หลวงวิจิตรวาทการ, "คำนำ" ใน ทำเนียบราชการสำนักนายกรัฐมนตรี และหน้าที่ย่อย พ.ศ. ๒๕๐๓, สำนักนายกรัฐมนตรี พิมพ์แจกในงานกฐินพระราชทาน สำนักนายกรัฐมนตรี ณ วัดบวรนิเวศวิหาร วันพฤหัสบดี ที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๓ หน้า ๑.

^๒สำนักนายกรัฐมนตรี, รายงานความก้าวหน้าของกิจการในรอบปีที่สองแห่งการปฏิวัติ, เล่มที่ ๑ (พระนคร : โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, ๒๕๐๓, หน้า ๑.

หรือภายนอกราชอาณาจักร ให้นายกรัฐมนตรีโดยมติของคณะรัฐมนตรีมีอำนาจสั่งการ หรือกระทำการใด ๆ ใด และให้ถือว่าคำสั่งหรือการกระทำเช่นนั้นเป็นคำสั่งหรือการกระทำที่ชอบด้วยกฎหมาย เมื่อนายกรัฐมนตรีได้สั่งการหรือกระทำการใด ๆ ไป ตามความในวรรคก่อนแล้ว ให้นายกรัฐมนตรีแจ้งให้สภาทราบ

จากบทบัญญัติดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า มาตรา ๑๗ ได้ให้อำนาจและสิทธิพิเศษแก่นายกรัฐมนตรีที่จะใช้อำนาจบริหาร อำนาจนิติบัญญัติ และอำนาจตุลาการได้ในเวลาเดียวกัน ดังนั้นเมื่อนายกรัฐมนตรีได้สั่งการหรือกระทำการใด ๆ ไปแล้ว มาตรา ๑๗ ได้บัญญัติให้คำสั่งหรือการกระทำนั้นเป็นการกระทำที่ชอบด้วยกฎหมาย และผู้ที่ต้องรับโทษหรือต้องเสียหายจากคำสั่งหรือการกระทำนั้น ไม่ว่าจะกระทำผิดหรือไม่ก็ตาม ไม่อาจจะโต้แย้ง อุทธรณ์ หรือเรียกร้องความยุติธรรมจากสถาบันแห่งอื่นใดต่อไปได้

ดังนั้น มาตรา ๑๗ จึงเป็นมาตรการที่ช่วยเสริมสร้างสถานะผู้นำตามกฎหมายให้แก่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ อย่างเกินขีดที่สุด ด้วยการให้อำนาจสิทธิขาดที่ชอบด้วยกฎหมายแก่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เพียงผู้เดียว สมกับมีผู้กล่าวว่า "มาตรา ๑๗ แห่งธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร เป็นมาตรการที่ช่วยสร้างสรรค์ให้นายกรัฐมนตรีสวมบทบาทผู้นำในทางนิตินัย ที่มีอำนาจมากที่สุด เท่าที่เคยปรากฏมาในประวัติศาสตร์การปกครองระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทย"

เท่าที่ไต่ศึกษามาตั้งแต่ต้น จะเห็นได้ว่า จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นหัวหน้ารัฐบาลที่มีความมั่นคงที่สุดรัฐบาลหนึ่ง ทั้งนี้เนื่องจากมีทรัพยากรหลายประการช่วยเกื้อหนุน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑"มาตรา ๑๗ แห่งธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช ๒๕๐๒,"
ราชกิจจานุเบกษา (๒๘ มกราคม ๒๕๐๒) : ๕.

^๒ดูบ กาญจนประกร, นายกรัฐมนตรีสมัยปฏิวัติ : ศึกษาเฉพาะกรณี มาตรการสร้างสรรคสถานะผู้นำทางการเมือง เอกสารวิจัยส่วนบุคคล วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๕ ปีการศึกษา ๒๕๐๕ - ๒๕๐๖ หน้า ๔๕.

ไม่ว่าจะเป็นโอกาสที่เปิดให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก้าวเข้ามามีบทบาทและมีอำนาจทางการเมืองได้ถูกจังหวะและเหมาะสมที่สุด หรือชื่อเสียงของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก่อนเข้ามามีบทบาทและมีอำนาจทางการเมืองที่แท้จริง หรือการมีอำนาจในฐานะผู้นำวิชาการ ทหารสูงสุด หรือบุคคลิกภาพที่ช่วยเสริมสร้างความศรัทธา ความไว้วางใจ ความเชื่อมั่น และความเกรงกลัวที่ไม่มีผู้ใดกล้าปฏิเสธได้ หรือแม้แต่นาตรการที่ช่วยเสริมสร้างสถานะผู้นำโดยนิตินัย สิ่งเหล่านี้ช่วยให้รัฐบาล ภายใต้การนำของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นรัฐบาลที่มีความมั่นคงที่สุดรัฐบาลหนึ่ง เมื่อรัฐบาลมีเสถียรภาพทางการเมืองที่มั่นคง การดำเนินงานของรัฐบาลจึงเป็นไปอย่างราบรื่น และสามารถปรากฏผลงานให้ประชาชนเห็นได้ ในขณะที่เดียวกันผลงานที่ปรากฏ ก็ช่วยเสริมสร้างเสถียรภาพของรัฐบาลได้อีกทางหนึ่งด้วย

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย